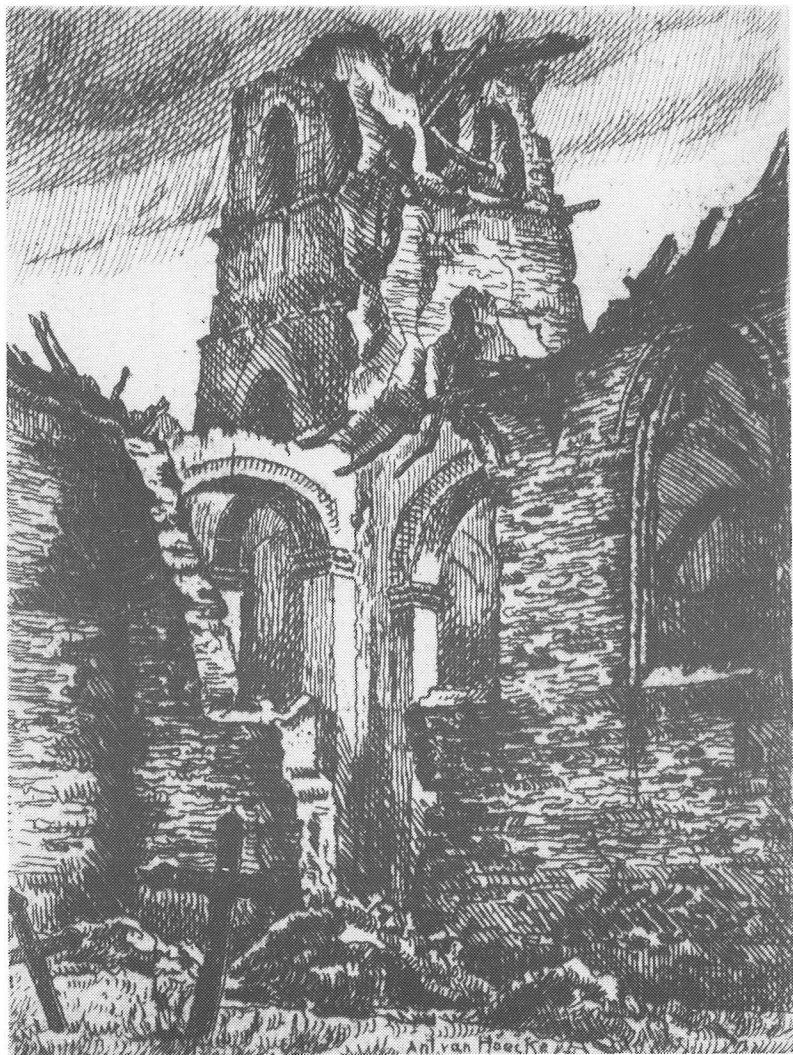

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

maart 1990

jaargang XXI

aflevering 1

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1990

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.,
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1990

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

K. DE GROOTE - J. LUYSSAERT - A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9841 NEVELE - Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Kafttekening

De verwoeste kerk van Landegem in 1918. Ets van Antoon Van Hoecke
in het bezit van Antoine Janssens, Nevele.

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

maart 1990

jaargang XXI

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9841 Nevele -Merendree

INHOUD

A. BOLLAERT, De Franse bezetting in Poesele en wat eraan voorafging	3
A. JANSSENS, Mensen uit ons heem (III). Theodoor Janssens	31
A. MARTENS, Proeve van inventarisatie en datering van geïllustreerde postkaarten van Hansbeke	51
A. JANSSENS, Een inwoner van Merendree in het leger van Napoleon	68
A. STROBBE, Sprekende stenen in Lotenhulle	77
L. DE RUYCK, K. DE GROOTE, „Het Land van Nevele” 1989, jaargang XX, inhoudsanalyse	81
L. DE RUYCK, K. DE GROOTE, Catalogus van de bibliotheek van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”	(45)

DE FRANSE BEZETTING IN POESELE EN WAT ERAAN VOORAFGING

Voorwoord

Gezien de gebeurtenissen in Oost-Europa zal 1989 waarschijnlijk wel bekend blijven als één der belangrijkste jaartallen uit onze Europese geschiedenis. Het deed ons bijna vergeten dat vorig jaar bijna overal ter wereld de 200e verjaaring van de Franse Revolutie werd herdacht. Dit wekte onze nieuwsgierigheid op en bracht ons ertoe eens uit te zoeken wat er gedurende de jaren die dit memorabel jaar voorafgingen en de jaren die erop volgden gebeurde in de kleinste gemeente van het toenmalige Land van Nevele.

We namen hiervoor eerst de parochierekeningen door die enkele verrassende geheimen prijsgaven. Maar de hoofdbrok van ons onderzoek werd toegespitst op het bundel nr. 1619, baronie Nevele (105), dat zich in het Gentse rijksarchief bevindt en geïnventariseerd staat als „Bewijsstukken bij militaire rekeningen 1750-1796”. Het openen van de verscheidene liassen uit dit bundel gaf ons het gevoel dat we wel eens de eerste zouden kunnen zijn, die na bijna twee eeuwen, deze documenten opnieuw zouden inzien. Groot was onze verwondering toen we vaststelden dat de eerste stukken die we onder ogen kregen dateerden uit de 17e eeuw en dat het grootste gedeelte van dit dossier de periode behelst van 1785 tot 1795, m.a.w. de periode die we wensten te onderzoeken. Bevat deze bundel een schat van gegevens over de opeisingen die aan onze voorouders werden opgelegd en de manier waarop zij zich hiervan kweten, dan moeten we toch vaststellen dat niet alle opvorderingsbrieven bewaard zijn gebleven. Toch hebben we getracht alle opeisingen chronologisch te vermelden waarvan we ook maar enig spoor terugvonden en dat zijn er heel wat. We willen hierbij wel opmerken dat we geen aandacht besteedden aan de zuivere administratieve verplichtingen tenzij deze aanleiding konden geven tot opvorderingen.

Deze lokale gegevens hebben we in hun historisch tijdvak geplaatst met de bedoeling het geheel overzichtelijker te maken. Als voornaamste informatiebronnen werden hiervoor het werk van Oscar Broeckaert, *Cultuur-Historische facetten van Oost-Vlaanderen*, Wetteren 1970 en de *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, Haarlem 1982, gebruikt.

Onder Jozef II

Toen Jozef II in 1780 zijn moeder, keizerin Maria-Theresia, opvolgde was het

reeds sinds 1744 geleden dat onze streken nog vreemde soldaten hadden moeten dulden. Van begin september tot 5 oktober 1744 waren namelijk Franse troepen gelegerd te Deinze, Nevele, Meigem en Poesele en vielen aan de inwoners zware opeisingen te beurt. Zo een langdurige vrede hadden onze regionen zelden gekend, maar in heel Europa roerde wat. Gedurende de tweede helft van de 18e eeuw staken nieuwe ideeën de kop op en ook Jozef II leek hiervoor niet onverschillig, integendeel. In de loop van het jaar 1781 doorliep de keizer onze streken gekleed in een eenvoudig groen uniform of een kostuum in grof laken. Hij logeerde in herbergen en reisde per postkoets. Scholen, kazernes, kerken en kloosters werden vereerd met zijn bezoek. Ook het wel en wee van de gewone man trok zijn aandacht en de eerste hervormingen zouden dan ook niet lang op zich laten wachten.

De hervormingen van Jozef II mogen we in feite in twee periodes indelen. Eerst hebben we de periode tot 1786 waarin hij vooral „geestelijke” hervormingen doorvoert en een tweede periode vanaf 1787 die vooral gekenmerkt wordt door „bestuurlijke” hervormingen. Tot zijn belangrijkste hervormingen behoren onder andere het „Edikt van Verdraagzaamheid” (13.10.1781 en 12.11.1781) waaruit voortvloeide dat vanaf dan ook niet-katholieken openbare ambten konden bekleden en dat protestanten voortaan tempels voor hun erediensten mochten oprichten; m.a.w. de vrijheid van godsdienst werd toegestaan. Verder werden huwelijken tussen katholieken en gereformeerden toegelaten en werd het huwelijk tot „burgerlijk contract” verklaard met als gevolg dat het bijhouden van de registers van geboorte, overlijden en huwelijk officieel aan de geestelijkheid werd onttrokken.

Het afschaffen van de kloosterorden die zich enkel bezig hielden met gebed en boetedoen, de zogenaamde „nutteloze kloosters”, zette veel kwaad bloed maar ook de vele broederschappen, bedevaarten en processies vonden geen genadig oog bij de keizer.

Het zijn vooral deze laatste hervormingen met daarbij het afschaffen van de kermissen, die vervangen werden door kermissen op één en dezelfde dag, die de bevolking en de geestelijke overheid zeer misnoegden en Jozef II de bijnaam bezorgden van de „keizer-koster”.

Wat de bestuurlijke hervormingen betreft werd België onderverdeeld in negen provincies. Iedere provincie werd op haar beurt onderverdeeld in een bepaald aantal districten (de latere kantons). De bestaande gerechtshoven werden afgeschaft en vervangen door 64 rechtbanken van Eerste Aanleg waarboven twee Beroepshoven stonden, één in Gent en één in Luxemburg en één Verbrekingshof in Brussel, de Vlaamse Rekenkamer werd versmolten met de Brabantse; foltering en brandmerk werden afgeschaft.

Ook op militair gebied liet de keizer zich niet onbetuigd. Vanaf 1782 laat hij alle versterkte plaatsen in de Nederlanden slopen, te beginnen met deze welke

door de Hollanders waren bezet krachtens de „Barrière-Tractaten”. Deze verdragen waren bedoeld om in de Zuidelijke Nederlanden een soort afweerszone op te bouwen met de bedoeling een bufferstaat te vormen tussen Frankrijk en de Noorderlijke Nederlanden. In de praktijk bleken deze barrière-steden weinig efficiënt verweer te bieden. De maatregel van de keizer had dan ook een vreedzame uittocht van de Nederlanders tot gevolg.

Minder vreedzaam verliep het met onze Noorderburen toen Jozef II poogde de Schelde te heropenen op 11 oktober 1784. De brigantijn „Louis” vertrok uit Oostende maar werd door een Hollands eskader tegengehouden aan de Scheldemonding. Op het eerste schot van de Hollandse kustwachter „Dolfijn” ontplofte de ketel in de keuken van de brigantijn. Vandaar ontstond de naam „Keteloorlog”. Het verdrag van Fontainebleau (1785) schafte het Barrière-Tractaat definitief af maar hield de Schelde gesloten.

1784 was over het geheel genomen trouwens een relatief woelig jaar met onlusten op diverse plaatsen, vooral in de steden. Zoals bijvoorbeeld in Gent waar oproerige werklozen de stadsbeambten op de vlucht joegen en geld eisten van welgestelde voorbijgangers en de armendis.

Op het platteland bleef alles betrekkelijk rustig temeer daar de opbrengsten van de oogsten bevredigend waren, maar de overheid verscherpte toch de waakzaamheid.

Op 17 september 1784 richtte het Hoofdcollege van de Kasselrij van de Oudburg in Gent een schrijven aan de wethouders van de parochies die onder hun gebied ressorteerden met de opdracht een wachttroep op te maken die de personen vermeldt tussen 18 en 60 jaar. Van hen wordt verwacht dat zij in staat zijn *tot het waecken ende patrouilleren by daeghe ende by nachte*.

In Poesele geeft men gevolg aan dit bevel op 29 september en stelt 29 wachten samen die elk bestaan uit een korporaal en *dry mannen ofte supposten*. Zes personen werden ter beschikking gehouden als reserve omdat officier Jacobus Vermeire op hen een beroep zou kunnen doen mocht iemand ziek worden, sterven of verhuizen.

Uit de parochierekening (1) blijkt dat deze wachten omstreeks half oktober in functie traden gezien men verwijst naar een schrijven van de Oudburg gedateerd op 12 oktober. De Poeselse herbergiers moesten instaan voor de bevoorrading van de burgerwacht. Zij moesten ervoor zorgen dat de wachters dagelijks over *twee mutsaerts ende twee keirssen* konden beschikken. Zij ontvingen hiervoor zeven en een halve stuiver daags. Zo ontving Francies Vermeire, herbergier in *Den Leeuw* (nu café 't Haegsken) £ 3-12-6 om 58 dagen lang de wachten voorzien te hebben van de nodige fakkels. Lieven De Schrijver en Pieter Dharte, de andere Poeselse herbergiers, ontvingen £ 3-11-3 *over leverynge van sevenenvyfthigh daegen mutsaerts ende keerssen aende waegten alsvooren* ... Jacobus Vermeire tenslotte had als opdracht *int slaen den trommel*

end doen optrecken de wachten deser prochie, dit gedurende zeven maanden. Hij ontving hiervoor een vergoeding van £ 1-6-8. Omstreeks begin april 1785 scheen het gevaar geweken want de wachtbeurten werden opgedoekt. Voor zover we konden nagaan deden zich geen noemenswaardige incidenten voor. Toch bleef in deze periode de bevolking niet vrij van opeisingen. Ingevolge het schrijven van het *hoofdcollege by circulairen brief* van 8 januari 1785 werd een lijst opgemaakt van al de *personen die binnen de prochie van Poesele gebruycken boven de vier gemeten sayende landen*. Van een opeising vonden we hier echter geen spoor terug. Een maand later, op 3 februari 1785, wordt een tabel opgemaakt door burgemeester Jacobus De Mulder en schepen Joseph Van Doorne van de hoeveelheid hooi en haver die zich bij de inwoners bevinden. Zij werden hiervoor door het *hoofdcollege der casselrije van den Auderburg* aangesteld als commissarissen. Van de 42 vermelde gezinnen vond men slechts bij 23 het gevraagde terug. In totaal werden 7600 pond hooi en 160 zakken haver *Gentse maete* geteld. Daarvan werden 400 pond hooi en 42 1/2 zakken haver geleverd volgens de instructies van de Oudburg. Op 21 april werd een nieuwe lijst opgemaakt, ditmaal voor de levering van 350 bundels stro. Het geheel werd verdeeld over 37 inwoners die elk ongeveer acht bundels leverden. Enkele maanden later, op 15 september 1785, vraagt men een lijst van de *peirden, waegens ende kerren*. Twee dagen later wordt de lijst opgemaakt. Men telt 18 paarden en 15 wagens verdeeld over 9 eigenaars; van *kerren* is op de lijst geen sprake.

De Brabantse omwenteling

Het verzet van de clerus en de bevolking tegen de hervormingsideeën van Jozef II nam hardere vormen aan en de onrust in de dorpen en steden steeg. Vanaf 1787 zien we dan ook dat op diverse plaatsen gewapende burgerwachten worden opgericht.

De mislukte oogst van 1788 en de strenge winter die daarop volgde deden de prijzen van tarwe en rogge met 20 tot 25 % stijgen. De stijgende levensduurte trof vooral de werklieden in de steden, van wie een groot gedeelte zonder werk viel. In Gent moet in deze periode zelfs ongeveer 1/4 van de bevolking behoeftig geweest zijn.

Stilaan nam ook de tegenstand tegen de keizer een militaire vorm aan. Meer en meer misnoegden verlieten het land en weken uit naar Holland of het Prinsbisdom Luik. De leiders van het verzet Frans Vonck en Hendrik Van der Noot slaagden erin een leger van 3000 vrijwilligers samen te brengen onder de leiding van kolonel Van der Mersch. Zij trokken de grens over en versloegen op 25 oktober 1789 de Oostenrijkers te Turnhout. Aangemoedigd door dit succes

rukke een deel van de opstandige Patriotten langs het Waasland op naar de Oostvlaamse provinciehoofdstad die op 16 november werd ingenomen. Gent dat nu in handen was van de „Vlaamse Patriotten” werd gedeeltelijk bewaakt door de wachten van de omliggende dorpen. Zo vonden we in de Poesele parochierekening terug dat Francis De Weirdt, de huiskrecht van schepenen Joseph Van Doorne, *achtien schellingen grooten* ontving voor de *leveringhe van eene fusique geemployeert by de borgerlijke wagten deser prochie in t'wacken op den twee en twintgsten ende dry en twinigsten november 1789 binnen de stadt Gendt* en Joannes De Mulder kreeg de *somme van negen schellingen en vier grooten over de leveringhe van eene fusique geemployeert geweest als vooren.*

In Poesele zelf kreeg de weduwe van Francies Vermeire de som van 18 schellingen en zes grooten voor *het gebruyck van eene camer int macken ende veranderen de wachten deser prochie.*

Een maand later, op 19 december, doet Van der Noot zijn plechtige intrede in Gent als redder van het vaderland. In de januarimaand van 1790 duiden de Staten van Vlaanderen hun afgevaardigden aan voor de Algemene Staten in Brussel. Deze Algemene Staten beslissen een federatie op te richten van „Verenigde Belgische Staten” met aan het hoofd een „Soeverein Congres”. Overal ten lande en in de steden worden nu vrijwilligerskorpse opgericht. Op 26 februari overlijdt Jozef II. Hij wordt opgevolgd door zijn broer Leopold II die onmiddellijk alle hervormingen van zijn broer vernietigt. Vonck kan met de beloften van de nieuwe keizer instemmen doch Van der Noot geeft het bevel tot een algemene mobilisatie.

De Oostenrijkers die ondertussen op de hulp van de Engelsen, Hollanders en Pruisen konden rekenen verslaan de Patriotten te Ciney. Op 7 december wordt Gent opnieuw door de Oostenrijkers ingenomen.

Op 6 juli 1791 doet de vroegere Algemene Gouverneur Albert von Sachsen-Teschen, samen met zijn gemalin, zijn plechtige intrede in Gent.

De toestand lijkt opnieuw genormaliseerd, alles lijkt rustig. In die periode vindt men in Poesele de tijd gekomen om eens aan de verbouwing van de parochiekerk te denken. Zo richtten burgemeester en schepenen op 13 augustus een schrijven aan de *abdises en religieuses der abdije van Prez prochains (2) tot Doornyck als thiende heffers deser prochie* met de vraag de kerk te vergroten. Men merkt op dat de kerk te klein is zodat de gelovigen geen behoorlijke plaats hebben en dat het gebouw zich in een triestige staat bevindt. We vonden echter nergens een spoor terug of van deze verbouwing iets in huis is gekomen.

Op 1 maart 1792 overlijdt Leopold II en wordt opgevolgd door Frans II. Tijdens de zomer van hetzelfde jaar, op 31 juli 1792, wordt de nieuwe keizer in Gent plechtig ingehuldigd.

De eerste Franse bezetting

Ondertussen had Frankrijk op 20 april 1792 aan Oostenrijk de oorlog verklaard en overrompelden de Franse troepen beetje bij beetje ons land. In het naburige Deinze was de toestand reeds geruime tijd onrustig wat vermoedelijk ook zijn invloed zal gehad hebben op de omliggende gemeenten. Tijdens de kermisnacht van 7 op 8 september brandde de stadshalle op de markt af (3). Vermoedelijk was er misdadig opzet in het spel maar ondanks het uitloven van een beloning voor het vinden van de daders bleven deze spoorloos.

Begin november bereiken de eerste Franse troepen de ons omliggende steden en gemeenten. Te Deinze noteren we op 8, 9 en 10 november nog opeisingen door de Oostenrijkers maar op 11 november zijn het reeds de Fransen die hun opvoedingen bekend maken (4). Het Land van Nevele moet terzelfdertijd of reeds enkele dagen vroeger bezet zijn geweest.

Begin november komen de Fransen Poesele binnen. Teneinde *het bevryden d'inwoonders deser prochie van plunderinge* betalen Pieter D'Harte en Francies Van Parijs elk £ 8-3-4, hetgeen hen later door de parochiekas wordt teruggestort (5).

Op 7 november worden te Gent 15 zakken tarwe en 5 zakken rogge geleverd voor de Franse troepen. Is de datum op het ontvangstbewijs verkeerd of werd het opgeëiste geleverd vóór de Gentse stadspoorten? Officieel werden de sansculotten te Gent als grote bevrijders ingehuldigd, met klokkengelui, op 12 november 1792, dus 5 dagen later.

Op 15 november staat Poesele in voor zijn deel voor het transporteren van de bagage van de Franse troepen van Gent naar Antwerpen met 6 wagens en 12 paarden. Joannes Bogaert en Pieter Van Vynckt leverden 1 wagen en 1 paard van 15 november tot 23 november en ontvingen hiervoor een vergoeding van £ 3. Jacobus De Mulder leverde een paard aan de wagen van Bogaert en Frans Cocquyt leverde een paard aan de wagen van Van Vynckt. Voor deze prestatie ontvingen beiden £ 1-10-0. Joannes De Smet, de weduwe van Christaen Mortier en Jan-Frans Goethals leverden 1 wagen en 2 paarden van 15 tot 18 november. Zij reisden slechts tot Oostakker en ontvingen hiervoor elk £ 2. De weduwe Judocus Van Doorne leverde 1 wagen en 1 paard terwijl Maurus Cannoodt zorgde voor het tweede paard. Zij ontving £ 1-6-8, hij kreeg £ 0-13-4. Ook hun rit eindigde in Oostakker. Deze bedragen werden uitbetaald op 16 maart 1794 nadat de Kasselrij op 14 maart deze vergoeding, in totaal £ 17, had terugbetaald.

Op 18 december werd in opdracht van de *soogesyde provisionnele representanten deser prochie* aan Jacobus De Mulder £ 2-12-6 betaald als dekking van de onkosten die hij maakte bij het begeleiden van *den soogenoemden gedeputeerden ter organisatie deser prochie conforme de schriftelycke requisitie tot*

dies verleent by sekeren Arkentier sig noemende capitaine belgicque ... (6). Dezelfde betaling vonden we ook reeds vermeld (ten onrechte) in de parochie-rekening afgesloten in 1793 die de inkomsten en uitgaven bevatte van 1791. Maar hierin staan de *provisionelle representanten* bij name vermeld.

Item betaelt by ordonnantie onderteekent door J.F. Goethals ende Francies Baufort gewesen provisionelle representanten deser prochie aen Jacobus De Mulder de somme van twee ponden twaalfschellingen en ses grooten in restitutie van gelycke somme bij dito De Mulder bij ordonantie als vooren betaelt over de rations der troupen g'escorteert hebbende den gedeputeerden ter organisatie deser prochie ... (7).

Dezelfde aanstellingen gebeurden ook in de omliggende gemeenten. De eerste Franse bezetting was echter van korte duur want op 18 maart 1793 verslaat de Oostenrijkse generaal Clerfayt de Fransen te Neerwinden. Op 29 maart verlaten de Fransen Gent, een week later worden Deinze en onze streken verlaten.

Het Oostenrijks intermezzo

Het vertrek van de Fransen redde onze regionen van het schrikbewind waarvan de Franse departementen in deze periode het slachtoffer werden.

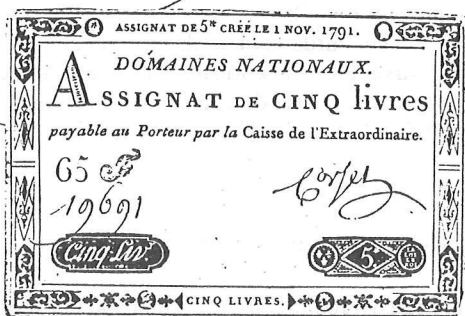
In het vooruitzicht van een nieuw Frans offensief belegerden Oostenrijkse en Engelse troepen onze gewesten wat natuurlijk vertaald werd in verhoogde belastingen en opeisingen. De grondbelasting die in 1792 nog £ 1-18 bedroeg per bunder wordt in 1793 verhoogd tot £ 2-6. Daarbij wordt, gezien de extra-kosten die de oorlog meebrengt, iedere bunder nog eens extra belast met 8 schellingen. Dit heeft tot gevolg dat deze belastingen van het ene jaar op het andere met 42 % stegen (8).

Keren we nu terug naar Poesele waar op 3 mei 1793 een lijst wordt opgemaakt van de beschikbare paarden en wagens, dit ingevolge het schrijven van de Oudburg van 26 april. Een eerste telling vermeldt 19 paarden en 14 wagens. Later wordt het aantal paarden gewijzigd in 21 terwijl de definitieve nota gewag maakt van 20 paarden.

Vanaf nu volgen de opeisingen elkaar vlug op:

29 mei 1793: Frans Van Speybroeck, Christiaan De Vos, François Plaentsoen en Pieter De Schrijvere worden als pioniers uitgestuurd *om inden dienst van syne majesteyt geemployeert te worden geduerende negen à thien dagen.* Hiermee werd gevolg gegeven aan de brief van de Oudburg van 27 mei. Een bestemming was echter niet vermeld.

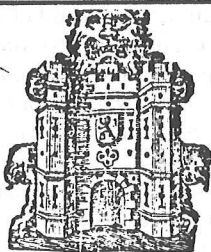
11 juni 1793: Joseph Maebe, Jacobus Blancke, Joannes en Emanuel Ver-

Het Franse betaalmiddel de „assignat”. Ponden, schellingen en grooten worden nu livres, sols en sous. (Eigen verzameling)

meire gaan pionieren in het leger van *S.H. den Prince van Saxe Coburgh in d'Abdye van Vecogne*. In totaal werden in het schrijven van de Oudburg van 8 juni 600 pioniers gevraagd voorzien van *spaen en hauweelen* voor een periode van 12 dagen. Valencyn werd als eindbestemming opgegeven.

- 19 juni 1793: De namen van Christiaen De Vos en Francies Van Speybroeck worden als pioniers met bestemming Valencyn opgegeven. Dit als antwoord op het schrijven van de Oudburg van 17 juni.
- 13 juli 1793: De Oudburg vraagt opnieuw pioniers voor Valencyn. Uit de rekeningen blijkt dat voor de drie opdrachten (8 juni, 17 juni en 13 juli) samen £ 24-5-8 werden uitbetaald.
- 23 juli 1793: Pieter Van Vynckt, Jan De Cock, Jan Morthier, Joannes Verplaetse, de weduwe Frans Vermeire, Joannes Bogaert en Adriaen De Clercq leveren voor een tegenwaarde van £ 7-15-2 rogge die door het leger van *syne majesteyt* werd opgeëist.
- 5 sept. 1793: Bij middel van een loting georganiseerd door burgemeester en schepenen worden 111 personen aangeduid om als *pionier* dienst te doen in *Syne Majesteits legers*.
- 6 sept. 1793: Gevolg gevend aan een bevelschrift staan Jacobus De Mulder, Joannes Bogaert, Jan De Smet, Anne-Marie Dhont, Joseph Van Doorne en Pieter Van Vinckt in voor transport ten dienste van de keizer met 8 paarden en 4 wagens. Een bestemming is niet vermeld. Vier pioniers dienen zich *aen de kaeye der prochie van Aelter* te melden om er om 8 uur ingescheept te worden. Zij dienen voorzien te zijn van een spade en een houweel of hauwmes. Het zijn Francies Van de Weghe, Francies De Wint, Christiaen De Vos en Pieter Auwenrogge.
- 15 sept. 1793: Jan Bogaert, Jan De Smet, Jacobus De Mulder, Joseph Van Doorne en Pieter Van Vynckt staan gedurende 3 dagen ten dienste van de Oostenrijkse legers met 3 wagens en 6 paarden voor transporten naar Aalst of Brussel. Er werden ook 4 wagens met paarden opgeëist voor een transport naar Oudenaarde voor de duur van 4 dagen.
- 27 sept. 1793: Zeshonderd pioniers met bestemming Menen dienen zich *ten zeven uren des morgens in den Harras gelegen in het Princenhof deser stad* te melden. Zij ontvingen hiervoor een vergoeding van 18 stuivers per dag *boven het brood*. Poesele dient vier pioniers te leveren. Het zijn: Joseph Maebe,

*Bailliu ende Mannen van Leene van
den Castele ende Auderburg van Gend.*

LIEVE ENDE BEMINDE, noodig zynde dat de *Pionniers* opgezonden naer *Jalain* den 15 dezer Maend worden door andere afgeloft, dezen om U-L. te belasten Maendag aenstaende 25 dezer met het openen der Poorten binnen den Harras in het Princen-Hof dezer Stad te doen wezen den Number van *1000*

Pionniers voorzien van *800 em-spae*

Ende voorders te observeren het gone by onze voorgaende uytgedrukt

Ende alzoo Wy ondervinden dat wanneer 'er afzetene der Prochien genomen worden om den dienst te verrigten, de zelve naer hunne genoten avancen den dienst verlaefen, dezen om U-L. te belasten aen de Afzetene uwer Jurisdictie hun tot den dienst van Spahier engagerende ende aen U-L. niet 't eenemaal bekennt zynde voor Mannen ter trauwe geene vyf dagen voor hun vertrek op avance te geven doch de zelve achter te houden tot dat zy van den dienst zullen wezen te rug gekeert, U-L. voorders andermaal bevelendè tot laste van de Deferteurs het Placciert van den Jaere 1707 werkfellig te maeken zonder eenige dissimulatie op pene van ondiensf ende responfabiliteyt in U-L. propren ende privèen naeme, zonder van dies te blyven in gebreke, waer mede,

LIEVE ENDE BEMINDE, blyft Godt bevolen. Uyt onze Vergaederinge den 22. November 1793.

P. Van der Schueren

22 november 1793: Bevel tot het sturen van 2 pioniers naar Jalain.
(R.A.G., Nevele bundel 1619)

- Christiaan De Vos, Pieter Raegge en Jacobus Dierickx.
- 7 okt. 1793: De pioniers van 27 september worden afgelost. Gerardus De Keyser, Joseph Cannoot, Pieter Auwenrogge en Francies Teller gaan in hun plaats.
- 16 okt. 1793: Jan De Smet levert 1 wagen en 1 paard en Jan Bogaert 1 paard gedurende zes dagen. Anne-Marie Dhont levert 1 wagen en 2 paarden gedurende drie dagen en J.F. Goethals en Jacobus De Mulder leveren samen 1 wagen en 2 paarden eveneens gedurende 3 dagen voor transporten naar Ath, Bergen of Doornik.
- 18 okt. 1793: De pioniers die optrokken op 7 oktober worden afgelost door Guillelmus Verstuyft, Jacobus Dierickx, Joannes Verstuyft en Jacobus Blancke.
- 20 okt. 1793: Er wordt gezorgd voor transport naar Gent met 2 wagens en 4 paarden dit voor een duur van drie dagen.
- 25 okt. 1793: Eén wagen en 2 paarden worden opgeëist voor transport naar Bergen gedurende 8 dagen.
- 2 nov. 1793: Twee pioniers worden naar Jalain (9) gestuurd voor 5 dagen. Het zijn Pieter Vervenne en Jan Baptiste De Decker.
- 5 nov. 1793: Jan De Smet, Jan-Frans Goethals, Jan Morthier, Fr. Cocquyt, Maurus Cannoot, Joseph Van Doorne en Pr. Van Vinckt leveren gedurende 7 dagen 4 wagens en 8 paarden voor transport naar Ath en Bergen.
- 10 nov. 1793: Drie wagens getrokken door elk twee paarden doen transport naar Bergen gedurende 8 dagen.
- 15 nov. 1793: *Eenen pionniers voorzien van eene saege* moet bij het openen der poorten zijn voorgangers die optrokken op 2 november vervangen te Jalain. In totaal werden 200 personen opgevorderd. Voor Poescele ging Livinus Vanderplaetsen.
- 25 nov. 1793: Uit een schrijven van 22 november blijkt dat 2 pioniers naar Jalain dienden gestuurd om de aflossing te verzekeren van deze die op 15 november optrokken.
- 23 jan. 1794: Joannes Bogaert, Joannes De Smet, Joseph Van Doorne, Anne-Marie Dhont, Francies Cocquyt, Joannes Morthier en Pieter Van Vinckt zorgen gedurende 8 dagen voor transport, met 4 wagens en 8 paarden, voor de Oostenrijkse troepen naar Condé. Voor deze diensten en de transporten van 15 september, 16 oktober en 5 november *ten behoeve van de legers der vereenigde mogendheden* werd door de Oudburg £ 47 uitbetaald.
- 3 febr. 1794: Er wordt een lijst opgemaakt waarop 17 paarden en 9 wagens

voorkomen *om by tour dienst te doen inde verenigde legers*. Dezelfde dag vertrekken 3 wagens en 8 paarden voor het vervullen van transportdiensten richting Dendermonde en het „Vlaamsch Hooft” (10).

14 maart 1794: De kasselrij betaalt aan de parochie Poesele £ 54-1-0 terug als vergoeding voor de diensten der ingezetenen met paard en wagen ten dienste van het Oostenrijks leger en dit voor de periode van 10 september 1793 tot 24 januari 1794. Tevens worden zij vergoed die op 15 november 1792 opreden in dienst van het Franse leger. Tenslotte werd 1 schelling betaald voor de *militaire logementen door d'insetenen deser prochie gesupporteert* in 1794. Dit bedrag wordt aan de weduwe Vermeire, herberg *de Leeuw*, uitbetaald.

30 april 1794: Volgens het schrijven van de dag voordien moeten bij het openen der poorten te Gent *2 kloeke overdekte waegens ieder bespannen met twee kloeke peirden* ter beschikking staan van de Oostenrijkse troepen. Tevens dient men in te staan voor 6 pioniers voorzien van houwmessen en bijlen om van uit Gent naar Valencyn te trekken.

4 mei 1794: Een loting wordt verricht om de rangorde te bepalen van de paardenhouders voor eventuele dienstverlening aan de bezettende legers. Burgemeester Jacobus De Mulder en de schepenen Joseph Van Doorne, Adriaen Verplaatse en Anthon Schijvens staan hiervoor in. Er werd een lijst van 20 paarden opgemaakt. Oorspronkelijk stond Frans Cocquyt vermeld als nummer 1, Joannes De Smet als nummer 2, Jan Fr. Goethals als nummer 3 enz. De nummers 1 en 2 werden geschrapt zodat we tenslotte volgende definitieve rangorde kregen:

1. Jan-Frans Goethals
2. Pieter Van Vinckt
3. Jan Bogaert
4. Frans Cocquyt
5. Joannes De Smet
6. Jacobus De Mulder
7. Jan Morthier
8. Jan Bogaert
9. Joseph Van Doorne
10. Andries Herseele
11. Pieter Van Vinckt
12. Jan Frans Goethals

13. Jan Morthier
14. Joannes De Smet
15. Jacobus De Mulder
16. Andries Herseele

Andries Herseele stond niet op de oorspronkelijke lijst, zijn naam werd achteraf bijgevoegd.

18 mei 1794: Zes nieuwe pioniers moeten gedurende 15 dagen deze vervangen die eind april optrokken naar Valencyn. Net als hun voorgangers dienen ze voorzien te zijn van houwmessen en bijlen.

4 juli 1794: Bij het openen van de poorten te Gent moet Poesele zes pioniers leveren, drie met houwmessen en drie met bijlen. Van hieruit zullen ze voor een periode van 15 dagen naar Valencyn worden gebracht. De opvoeding van de Oudburg van 1 juli voorzag in 1175 pioniers en wagens met paarden. Deze laatste moesten echter niet door de Poeselse bevolking geleverd worden.

Reeds vanaf mei 1794 bestormden de Fransen opnieuw de Vlaamse steden en gemeenten. Op 25 mei reed keizer Frans II nog door Deinze bij een inspectiereis naar West-Vlaanderen en tijdens de aan gang zijnde troepenbewegingen logeerden generaal Clerfayt en de Prins van Oranje in Deinze in het huis van baljuw Martens. Maar op 23 juni was Deinze al opnieuw in handen van de Fransen (11).

Een beslissend treffen had plaats op 26 juni in Fleurus waar de Oostenrijkers definitief tot de aftocht gedwongen werden.

Op 4 juli deed de Franse generaal Pichegru (12) zijn intocht in Gent. Voor de zes Poeselse pioniers zal dit vermoedelijk een opluchting zijn geweest, maar wel voor niet lang.

De tweede Franse bezetting

Nu de Fransen, ditmaal definitief, een vaste stek hadden in onze gebieden betlette hen niets meer om onze streken totaal uit te zuigen. In ruil voor opeisingen allerhande werden quasi waardeloze „assignaten” gegeven. Alles wat maar denkbaar was werd opgevraagd: ijzer, zeep, zeilen, kunstvoorwerpen, vee, granen enz. en om alle verzet te fnuiken werden op de koop toe alle wapens, ook deze in privébezit, in beslag genomen.

De eerste opeisingen van de nieuwe machthebbers werden reeds op 4 juli naar de diverse gemeenten opgestuurd.

... juli 1794: Joannes Francies Vanderplaetsen levert 2 zakken tarwe in

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE UNE ET INDIVISIBLE.

Den Comité Municipal van de
Casselrye van Gend,

Requireert Wethouderen der Prochie van *Loepels*
op *den 1er fauseculotides*
precies *bidnen*

deze Stad te leveren *Met waegen ende peerden voor*
het Casselrye kuyp ses ten Rondeide van al het
stroey en hooey het welke sij op uwe prochie
bevind, tot dies Ju voldoening nemende par
formie van Requisitie al het hooey en stroey
van de gene die het koopen ofte opdoen om te
verkoopen, ende welnaementlyk van de uytge
wekene

van naer

Ingevolge de requisitie van *den ordonnateur general*
Jabin Bourcier

zonder van dies te blyven in gebreke, op pene van

te verantwoord den ondienst ende van Militaire exe-

cutie zonder eenige diffimulatie t'U-L. dubbelen koste

in privéen Naemen. Actum den *13de fructidor 2de Jaer*
der fransche Republique als greffier secret

P. B. Maillars
absent greffier

30 augustus 1794: Opeising van 6 % van al het hooi en stro dat zich op de parochie bevindt. (RAG, Nevele bundel 1619)

Gent ten behoeve van het Franse leger, dit in uitvoering van het schrijven van de Kasselrij van 4 juli. Hij ontving hiervoor £ 3-17 sch.

- 14 juli 1794: In opdracht van de *borgers representanten der fransche republique Richare en Choudieu tot Rysel* gedateerd op 4 messidor jaar II (22 juni 1794) maakte *greffier Minne* de lijst op van de vuurwapens die de Poeselse ingezetenen in bezit hadden. De lijst zag er uit als volgt:
Frans Goethals	<i>een fusique sonder haene aen het slot</i>
Jacobus Vermeire	<i>een idem met gebroken sackpistolle</i>
Franciscus Verstraete	<i>een fusieque ende pistolle</i>
Joannes Bogaert	<i>een idem</i>
Adriaen De Clercq	<i>een fusieque</i>
Franciscus Baffort	<i>een sackpistolle</i>
Joannes De Smet	<i>een fusique</i>
- Voor ontvangst van deze wapens, 6 geweren en 3 pistolen, werd op 15 juli (27 messidor jaar II) een ontvangstbewijs afgeleverd door een vertegenwoordiger van het *Armée du Nord*.
- 12 aug. 1794: Op het dorp wordt een vrijheidsboom geplant. Voor de *taire t'haeren huylze gedaen door eenige fransche dragonders ende verscheydene insetenen deser prochie* ontvangt de weduwe van Francies Vermeire £ 2-4-0. Jacobus De Mulder voorziet de Fransen van hooi en haver en krijgt hiervoor 10 schellingen 6 groten. Ook de andere herbergier van het dorp, Pieter d'Harte profiteert van de feestvierders. In zijn herberg werd voor 10 schellingen 5 groten *taire* gedaan.
- 20 aug. 1794: (3 fructidor jaar II) Er worden 52 zakken tarwe en 34 zakken rogge opgeëist.
- 27 aug. 1794: (10 fructidor jaar II) Overmorgen bij het openen der poorten in Gent moet Poesele 2 pioniers leveren met bestemming Duinkerke.
- 27 aug. 1794: Tussen 27 en 29 augustus leverden de Poeselse inwoners 397 *meukens* tarwe en 269 *meukens* rogge. In totaal leverden 83 personen waaronder als voornaamste Jan De Smedt (42 m. tarwe en 6 m. rogge), Jan Bogaert (44 m. tarwe en 23 m. rogge) Jacobus De Mulder (38 m. tarwe en 6 m. rogge) en Jan Mortier (32 m. tarwe en 10 m. rogge).
- 31 aug. 1794: *Ingevolge de behoeften van burger De Baere, chef der genie voor de fransche Republique tot Nieuport* bekend gemaakt in de circulaire van 14 fructidor, dienen op de 29e deser (15

VRYHEED.

GELYKHEED.

BROEDERLYKHEED.

Het Comité Municipal der Casselrye van GEND aen Wethouderen der Prochie van *Ca. Jelle*

B O R G E R S.

ALzoo t'onzer kennisse gekomen is, dat vele Wethouderen der Prochien ofte Gemeenten dezer Casselrye, by elken Lands-Man hunder Prochie ofte Gemeente geensints exact, nemmer zeer gebrekkig hunne *Tabelle* hebben overgegeven, zulkerwys dat er op elke Prochie considerabel veel meer van den tegenwoordigen Ougst *Graenen Hoy* en *Sroy* zyn dan by elke *Tabelle* vervat, zoo is't dat Wy andermael van wegen de *Franfche Republique* gelaft zyn U-L. te requireren van binnen de *thien* dagen

naer date dezer de cropneming te doen van alle de Artikelen by de hier nevens komende *Tabelle* gemelt, ende dit separatelyk by ideren te noemen Lands-Man, Gebruyker ofte Proprietaris van U-L. Prochie ofte Gemeente; U-L. voorkomende dat Wy ook gelaft zyn naer ontfang van diere de domiciliaire visite te komen doen met de Militaire macht, ende dat alsdan de quaed-trouwige opnemers zynde Wethouderen, ofte opgevers zynde de Lands-Lieden, Gebruykers ofte Proprietarissen zullen aenzien worden als Vyanden van de *Franfche Republique* ende als dusdanige geftraft. U-L. requirende voorders, van boven de voorgaende gerequireerde leveringen, te leveren binnen de Stad *Gend*, binnen de thien dagen naer date dezer den nomber

van *tien en dertig* zakken Tarwe en *Andereen* *Andertig*

zakken Rogge deze leste levering te komen aenkondigen ten Casselrye-Huyze alwaer aen de leveraers t'sseffens zal aengezeyt worden het Magazyn alwaer de leveringen zullen worden ontfangen ende den reçu verleent, dit zonder prejuditie van de voorgaende gerequireerde leveringen waer aen ook moet voldaan worden, alles op pyne alsovooren.

Welvaeren ende Broederlykheyd.
Als Grefster Secretaris.

Uyt Ons Comité den 28 Fruelidor
2. de Jaer der *Franfche Republique.*

Depost
Alle P. Reunthien v. m. d.

14 september 1794: Binnen de tien dagen moeten 34 zakken tarwe en 22 zakken rogge geleverd worden. (RAG, Nevele bundel 1619)

- september 1794) *op de plaetse van t'selve Poesele* geleverd te worden 250 *eecken palisaden recht gecloven ende ge-point, den helft van elf voeten lang ende den helft van acht voeten en dry vierde de dichte in den omloop ofte circonfereentie 20 duymen Ghendsche maete.* Volgende personen moeten hiervoor instaan graaf Heyne 70, advocaat Cardon 70, jonker Frans Piers 50, Douarière de Loose, Pieter Baffort uit Nevele en Jan Brantegem uit Lotenhulle elk 20, *sonder van dies te Blijven in gebreke op pene van executie.*
- 12 sept. 1794: *Les citoyens bourgmestres et echevins du pays de Nevele qui composent les huit paroisses sont requis de fournir au magasin de la place de Gand à commencer le 26 fructidor 20.000 bottes de paille ...* Hiervan moet Poesele 750 bundels leveren van 10 pond elk. De betaling zal geschieden volgens de prijs vastgelegd door de wetten van de Republiek.
- 14 sept. 1794: (brief van 28 fructidor jaar II) Binnen de tien dagen moet men in Gent 34 zakken tarwe en 22 zakken rogge leveren. In dezelfde brief wordt ook gevraagd naar *den number van vette vaisen koyen en ossen.*
- 17 sept. 1794: In Poesele gaat men niet in op het schrijven van 13 fructidor jaar II (30 augustus 1794) waarin gevraagd werd op de eerste *sans-culottides met waegen en peerden voor het Casselrye huys ses ten honderd van al stroey en hoey het welke sig op uw prochie bevind (...)* te leveren. Dit ingevolge de requisitie van den *ordonnateur general Sabin Boursier.* Deze opeising werd herhaald op 30 fructidor (16 september 1794). Op 17 september werd hierop niet ingegaan want een niet gedateerde *rappel* herinnert aan de verzoeken van 13 en 30 fructidor.
- 18 sept. 1794: (2 *sans-culottides* jaar II) Aan de gemeenten wordt een brief toegestuurd waarin gevraagd wordt om zondag eerstkomend namelijk op de *Feestdag der Sans: Culotides* op de middag en om 6 uur 's avonds een uur de klokken te luiden. Hetzelfde wordt ook gevraagd te doen de avond voordien om 6 uur. Bij deze aanbeveling stond het volgende manueel bijgevoegd:
Op de menigvuldige klagten die ons gedaen worden dat bij U1: geene rechtveerdige & onsydige repartitie en word gedaen int'belasten de levering van graen ingevolge onze requisitie. So word aen U1: wel nauwkeuriglyk aenseyt van sulksdaenige repartitie behooren te doen immers de personen die maer voor cleenen subsistentie noodig hebben daer

Jan 100 eieren

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE UNE ET INDIVISIBLE,

**Den Comité Municipal van de
Casselrye van Gend,**

Requireert Wethouderen der Prochie van *Buesche*
op morgen Zondag Den minsten iijttel op
~~precies~~ *Delen* Castelijc *huifje* ~~te~~ *binnen*
deze Stad te leveren *van november* Van vijftig ponden
Leem, *ind. hondert eieren* ten behoeve
Van het *hospitaal* der *fransche* *republicke*
Lijdelite

Ingevolge de requisitie van *Den Directeur* *Ant. Gelycke*
hospitaal zonder van dies te blyven in gebreke, op pene van
te verantwoord den ondiensf ende van Militaire exe-
cutie zonder eenige dissimulatie t'U-L. dubbelen koste
in priveten Naemen. Actum den *23. Crumaine 3.*
Jaar der fransche republicke
alle graff
[Signature]

14 november 1794: Opvordering van 50 ponden honig en 100 eieren.
(RAG, Nevele bundel 1619)

van te exempteren.

getekend: *Joch.^m Neyt*
ab^s Greffier

Uit deze randnota, een brief kan je het moeilijk noemen, blijkt dat vanuit de belaste personen klacht was ingediend bij de overheid. Hoe zwaar deze eraan tilde is o.i. duidelijk te merken aan de manier waarop er gereageerd werd. Men vermaant doch sanctioneert niet zodat alles vermoedelijk zonder gevolg bleef. Voor de bezetter kwam het er vooral op aan dat aan de opeisingen voldaan werd. Wie leverde was blijkbaar van ondergeschikt belang.

- 19 sept. 1794: (3 sans-culottides jaar II) Er dient een tabel opgemaakt waarop de oppervlakte van de percelen is vermeld die tijdens de voorbije zomer bezaaid zijn geweest met tarwe, rogge en haver *als zynde den eenigste middel om aen d'administratie van de Vivers met zekerheyd te konnen aenwyzen het product van den Ougst ende uyt dies te berekenen onze middelen met de noodige slete ofte consomptie*. Binnen de drie dagen na ontvangst van dit schrijven dient dit te gebeuren. Tevens wordt gevraagd *d'Akker-schaede in separate colomme sidelyk te declareren*.
- 25 sept. 1794: Vier pioniers moeten zich melden bij het openen der poorten in Gent. Men verwacht dat het *zijnde volle kloeke Mannen meer dan achthien jaeren oud ende best bequaem tot aerbydelyken dienst alle voorzien van goede Spaën om geempoyeert te worden aen de Versterkingswerken tot Nieuport (...)*, dit voor een duur van 20 dagen.
- 26 sept. 1794: Op 26 en 27 september leveren 38 inwoners samen 203 *meukens* tarwe en 192 *meukens* rogge.
- 2 okt. 1794: Gevolg gevend aan de opeising van 10 vendémiaire van het jaar III werd een lijst opgemaakt van *alle peirden ende wagens der prochie van poessel die t'sedert prima october 1794 in franschen dienst sullen vertrecken met de date wanneer de selve t'huys sullen arriveren*. Spijtig genoeg vermeldt de tabel enkel de diensten geleverd op 2 oktober en de terugkeer van de wagens en paarden van die rit. Paarden en wagens van Jacobus De Mulder en Jan De Smet keerden terug van Gent op 21 oktober. Deze van Jan Bogaeri, Pieter Van Vinckt, Jan Morthier, Maurus Cannoot, Jan-Frans Goethals en Joseph Van Doorne keerden terug van 's Hertogenbos op 29 oktober terwijl deze van Anne-Marie D'hondt en Frans Cocquyt te-

LIBERTÉ.

ÉGALITÉ.

FRATERNITÉ.

GAND le 25 Brumaire 3e Année Républicaine
le Comité Municipal de la Châtellenie de GAND
aux officiers municipaux de la commune
De Poesele

Burgers, broeders & vrienden

Wants de Poesele de paerden van uwe
hebben tot bespoeyen de honden; word de halve
proude voor deze rijk gecompact van Lee
van naget & Paerden.

Nelkenen & broederlyk
par overmaute

J. J. M. De Boven
[Signature]

15 november 1794: Poesele wordt ontslagen van de opeising van de paerden. (RAG, Nevele bundel 1619)

rugkeerden daags voordien. Uit een gedrukt rappel van 11 vendémiaire jaar III blijkt dat aan de *requisitie* van 6 vendémiaire geen gevolg werd gegeven. De brief zegt dan ook dat zaterdag toekomende alle gevraagde wagens moeten ter plaatse zijn zoniet riskeren de wethouders dat *over het gebrek en nonvoldoeninge Militairelyk zult geëxecuteert worden, ende gestraft als tegenstrevers aen den dienst der Republique*. In hetzelfde schrijven wordt ook de aanbesteding bekend gemaakt van *1000 kortewaegentjens en 700 differente soorten van brotsen*.

Vermits het hier gaat om een gedrukte rappel is het duidelijk dat Poesele niet de enige gemeente was die haar verplichtingen niet kon, of wilde, nakomen.

- 13 okt. 1794: *Het Comité Municipael der Casselrye van den Audenburg van Gend* zendt een lijst van goederen die opgeëist worden aan de *Wethouderen der Prochie van Poesele*. Het gaat hier over de publikatie van 3 vonnissen waarvan de tekst echter ontbreekt.
- 15 okt. 1794: Aan de kasselrij in Gent werden 100 eieren geleverd.
- 29 okt. 1794: Het paard van de weduwe Josse Van Doorne sterft in Vosselare bij de terugkeer van een opdracht van het leger. Uit de tabel van de verliezen tussen 30.03.1794 en 18.06.1795 blijkt dat het dier geschat werd op *200 livres tournois*.
- 8 nov. 1794: De Poeselse wethouders laten weten dat zij naar aanleiding van de circulaire van 16 brumaire (6 november) zo gauw mogelijk 2 zakken haver zullen leveren in *t'hof van St.-Sebastiaen binnen de stad Gendt op den cauter*.
- 14 nov. 1794: Aan het kasselrijhuis in Gent moeten *vyftig ponden zeem ende hondert eyeren* geleverd worden ten behoeve van het *hospitaal der fransche republieke Légalité*. Van de levering van de eieren vonden we een ontvangstbewijs terug gedateerd op 25 brumaire (een dag later), van de honig niet.
- 15 nov. 1794: (25 brumaire jaar III) Eén positieve noot tussen al de opeisingen. Over welke preciese opeisingen het ging vonden we niet terug:
Borgers, Broeders & Vrienden,
vermits U: Prochie de peerden van noode hebben tot beploegen de landen, werd dezelve prochie voor dese ryse geexcuteerd van leve: van wagens & peerden
Welvaeren & Broederlykheyt
par ordannantie
Vanderbeken
- (getekend)

V R Y H E Y D.

G E L Y K H E Y D.

B R O E D E R L Y K H E Y D.

Het Comité Municipaal der Gafschys van G E N D aen Wel-
houden der Prochie van *Perse Le Le*

S O R G E R S , S R O E D E R S ende V R J E N D E N ,

ALZOO Gy=L. niet jegenstaende Onze menigvuldige vermae-
ningen aen U=L. gedaen nopens het volkomen aen Onze Requistien,
nog altyd blyft pechfieren in U=L. quaeden wille ende misachtinge
van Onze orders, zeggen Wy U=L. aen voor de laefte reyse, dat,
indien Gy=L. nirt voldoet aen Onze Requistien in daete 13. ende
30. Feustidor (waet by U=L. gerequireert wierd in het Magaazyn
der Fransche Republique te leveren het zesde van alle het Hoop ende
Suoy op U=L. Prochie te bevinden by preferantie nemends van de
gone die het koopen ofte opdoen om te verkopen ende wel naementlyk
van de uytgewekene, als ook in het zelve Magaazyn te leveren 24
zakken Haver) binnen verdien daege naer daete deror niet ten vollen
en volkomt zal U=L. zorgeloosheid geschaft worden naer meite, zul-
lende de respective Wetten in hunnen properen ende privten naeme mili-
tairlyk worden geexecuteert, moeten draegen alle de koften daer uyt te
refuleren ende worden overgelovet aen de Fransche Wetten, om ge-
schaft te worden als refractaire aen Onze orders ende als vyanden van
het Fransch Volk.

Welvaeten ende Boodschlykheyd.

Actum in 't Comité
15. Nivros 3er Jaer
der Republique.

Als Geffice Secretaris.

31 december 1794: Opeising van 24 zakken haver, te leveren binnen de
drie dagen. (RAG, Nevele bundel 1619)

- 18 nov. 1794: Op 26 brumaire jaar III moeten 2 pioniers zich aanmelden om ingezet te worden in Duinkerke.
- 21 nov. 1794: Vóór 24 november (1 frimaire jaar III) moeten de opeisingen van graan uitgevoerd zijn. Daar het hier opnieuw gaat om een gedrukte brief is het duidelijk dat nog andere gemeenten in gebreke bleven of niet in staat waren aan het gevraagde gevolg te geven.
- 1 dec. 1794: Er wordt een lijst opgemaakt van de veulens tussens 18 maand en 42 maand oud. Enkel Jan De Smet en Frans Cocquyt komen erop voor met elk 1 veulen.
- 5 dec. 1794: *Op pene van aengeklaegt te worden moeten den heer pastor deser prochie, Jacobus De Mulder, Joannes De Smet, Marie-Jacoba Bogaert, Joannes Mortier, Jan Frans Goethals, Anne-Marie Dhont, Pieter Van Vinckt, Joseph Van Doorne, Frans Cocquyt, Maurice Cannoot, Frans Van Doorne, Ignatius Lootens, August Jud. Vandervennet, Jan Frans Vanderplaetsen, m.a.w. de grootste landbouwbedrijfsuitbaters, binnen de vijf dagen de helft van de tarwe, rogge, haver, hooi en stro leveren die ze in bezit hadden op 1 oktober 1794 onder aftrok van hetgene zij reeds leverden. In opdracht van de Poeselse wethouders overhandigt officier Jacobus Vermeire elke vernoemde persoon een kopie van dit bevel.*
- 13 dec. 1794: (23 frimaire jaar III) Het gemeentebestuur ontvangt 2 *boek-skens inhoudende de constitutionele acte ofte grondwette der fransche republique ten eijnde van de selve acte U: prochianen voor te lezen.*
- 18 dec. 1794: Francis Cocquyt en Jan De Smet staan in voor het vervoer van *ses sacken aerdappelen iederen sack sullende moeten weghen veertigh steenen* (gentse maat) te leveren om elf uur aan het kasselrijhuis in Gent. Tevens wordt Jan Mortier vermaand dezelfde dag zijn graan te leveren en zeker niet in gebreke te blijven.
- 21 dec. 1794: Volgens het schrijven van 7 frimaire jaar III (27 november) dient Poesele op 1 nivôse twee pioniers te zenden *alle voorzien van behoorlijke Spaen* voor de duur van 20 dagen. De bestemming is niet vermeld.
- 22 dec. 1794: (2 nivôse jaar III) Er gebeurt een opeising van 6000 *quintaelen* rogge en 1500 *quintaelen* tarwe. Ter verduidelijking wordt wel vermeld dat 1 *quintael* gelijk is aan 112,5 ponden. Binnen de zes dagen moeten de Poeselse inwoners 35 *quintaelen* rogge en 5 *quintaelen* terwe leveren in 't Klooster der

LIBERTÉ.

ÉGALITÉ.

FRATERNITÉ.

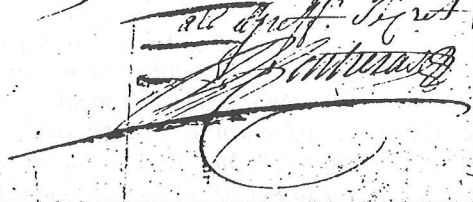
GAND le 3e Ventose 3e Année Républicaine
le Comité Municipal de la Châtellenie de GAND
aux wethouders van poesle
Borghes.

Den Borgher Karyph van Doerne inden inwonder
verthoort ons dat sijn waeggen ende twee peerdien
alreede hebben gedaan den dienst geduermide den
tijt van vier weken; des requieren wij ul van
den selven waeggen ende peerdien op het verthoog
deser door andere waeggen ende peerdien te doen
verplacering.

dat aongut de andere waeggen in dienste
te selve meester ook naar den tijt van twee
dageden verplaciert worden, soo wij bij circulaire
de onse gemeeyten hebben getast.

verlavery ende broederlyphijg.

de wethouders van Poesele

21 februari 1795: De Poeselse wethouders worden vermaand beter te letten op de aflossing van de wagen diensten. (RAG, Nevele Bundel 1619)

- gewezene Lieve Vrouwe Broeders in Gend.*
- 24 dec. 1794: (4 nivôse jaar III) Een lijst dient opgemaakt van alle personen tussen 18 en 50 jaar *om te gaan pionnieren*. Voortaan is het ook verboden hout te kappen zonder toelating van de overheid.
- 31 dec. 1794: In een voorgedrukte rappel, gedagtekend 11 nivôse jaar III, wordt gevraagd om extra 24 zakken haver te leveren binnen de drie dagen.
- 3 jan. 1795: Voor diverse leveringen van tarwe en rogge werden *2410 livres vijf sols* betaald. Het gaat hier vermoedelijk over de leveringen van 27 en 29 augustus en 26 en 27 september 1794.
- 24 jan. 1795: Brief verstuurd vanuit Gent op 5 pluviôse jaar III met bovenaan in de hoofding het woord *VICTORIE* afgedrukt. In het schrijven wordt de verovering van Amsterdam en van heel Nederland aangekondigd alsook dat de *Hollandsche Vlote in de magt is der dappere Republicaenen*. Er wordt gevraagd deze overwinning *met alle luyster ende vreugdeteekenen, als Lauwer: kransen drycouleurige Vaendels &c te vieren, welken feest alhier zal aengekondigt worden door het luyden aller Klokken ende spelen der Beyaerden*. Dit klokkegelui moest beginnen op de volgende dag van 6 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds zonder ophouden en dit de volgende dag opnieuw.
- 27 jan. 1795: Officier Jacobus Vermeire maant Jan Morthier (met wagen en paard) en Jan Frans Goethals (met paard) aan om de volgende dag zich naar Gent te begeven *dit ingevolge 't beschrijf der casselrije*.
- 2 febr. 1795: Naast diverse administratieve onderrichtingen wordt een *arrêté* bijgevoegd van de generaal Sabin over het model van de schoenen die door de Belgen geleverd moeten worden. Poesele moet *binnen den tijd van twee decaden naer publicatie deser tot twintigh paeren conform aen het model beschreven by den voornoemden arreté Ul: belastende daer van de verdeelingte te doen op de meest gegoede uwer gemeynte ...*
- 21 febr. 1795: Het gaat niet goed met de aflissingen van de wagendiensten in Poesele en Joseph Van Doorne doet zijn beklag bij de bezetter die op 3 ventôse jaar III hem een schrijven bezorgt om te overhandigen *aen de wethouderen van Poessele*. De tekst luidt als volgt: *Den Borger Joseph van Doorne uwen inwoonder verthoont ons dat synen waegen ende twee peerden alreede hebben gedaen den dienst geduerende den tijt van*

vier weken; dus requireren wy ul: van den selven waegen ende peerden te doen remplaceren.

Wat aengaet de andere waegens in dienste de selven moeten ook naer tijt van twee decaden geremplaceert worden, soo wij by circulaire alle onze gemeynten hebben gelast.

Welvaeren ende Broederlijkheyt

(getekend) *Contreras*
greffier - Secretaris

- 23 febr. 1795: In een schrijven wordt de Poeselse wethouders medegedeeld dat ze de volgende dag (6 ventôse jaar III) na de middag de hoornbeesten mogen terughalen in Sint-Agnes te Gent die ze verplicht waren te leveren aan de republiek. Naar de reden van dit besluit tasten we in het ongewisse. Ook de opeising vonden we niet terug.
- 16 maart 1795: De opeising van 26 ventôse jaar III verplicht de Poeselaars *dry hoornbeesten te leveren op sondagh 9 germinal (29.03.1795) voor het Wethuys van Vynckt*. Om aan die eis te kunnen voldoen komen de wethouders overeen op 22 maart om 3 koeien aan te kopen en hiervoor een speciale belasting te heffen (13).
- 17 maart 1795: Aan het bevel van 2 februari betreffende de levering van 20 paar schoenen werd geen gevolg gegeven daar het nodige leder niet voorhanden was. Daarom werd op 10 maart besloten de prijs per paar te verdubbelen en stemt men erin toe dat de gemeenten die tot de levering van de schoenen overgaan dit te laten doen op de manier die hun best past.
- 19 maart 1795: Een schrijven wordt aan de gemeenten overgemaakt waarin naast diverse onderrichtingen de lokale overheden belast worden *jegens wonsdag naestcommende* iemand opdracht te geven de belasting op het hoornvee te innen *by ul: gemeyntenaere*.
- 25 maart 1795: Een ontvangstbewijs, getekend op 5 germinal jaar III, vermeldt dat men in Gent 4 koeien leverde voor een totale waarde van 488 livres 5 sols (14).
- 14 april 1795: In een brief van 25 germinal jaar III wordt melding gemaakt *van den arrêté der Volksrepresentanten in daeten 22 germinal raeke, de leveringe van graenen Ul: belastenden daeran stiptelyk te volkomen*. Het bedoeld schrijven vonden we niet terug. Er wordt ook melding gemaakt van het vieren van de vrede die gesloten werd tussen de Republiek en de koning van Pruisen.

- 14 mei 1795: De requisitie van 25 floréal jaar III vermeldt dat één pionier voorzien van een spa zich overmorgen moet melden in Gent bij het openen der poorten. Zijn bestemming is niet opgegeven.
- 26 juni 1795: Naast 3 besluiten van de vertegenwoordigers der republiek over *de posthouders van het belgenland, de insaemeling der thienden en de openbaere bedienaers de welke hun ampt weygeren te vervullen* werd een opeising overgemaakt betreffende de *leveringe van peirden, waegens, fourage, schoenen, pionnier & andere werkcluyden gevraegd bij wege van requisitie ofte aensoeking*e. De details van de opvoordingen zijn echter verloren gegaan.

Onze gewesten bleven onder de Franse bezetting tot 1 oktober 1795 (9 vendémiaire jaar IV). Toen stemde het Congres in Parijs de aanhechting van onze gewesten bij Frankrijk. Vanaf dat moment werden onze voorouders Franse staatsburgers met alle complicaties vandien.

André BOLLAERT
Poesele

Noten

- (1) R.A.G., Baronie Nevele 105, bundel 1596: parochierekening Poesele 1786 behelzende de inkomsten en uitgaven van 1784.
- (2) „L'abbaye Prés Porcins” was in Doornik gelegen, juist buiten de muren van de stad op de weg naar Kortrijk. Deze abdij werd vermoedelijk gesticht in de 13e eeuw. (Ons medegedeeld door de heer Luc Stockman, waarvoor onze dank).
- (3) A. CASSIMAN, *Geschiedenis der stad Deinze*, in *KOK Deinze*, jaarboek XX-XXI (1953-1954), blz. 238.
- (4) Id.
- (5) R.A.G., Baronie Nevele 105, bundel 1597: parochierekening Poesele 1794 behelzende 1792, fo. 62 verso en 63 recto-verso.
- (6) Id., fo. 59 verso en 60 recto-verso.
- (7) Id. Parochierekening Poesele 1793, fo. 60 verso en 61 recto-verso.
- (8) De evolutie van de belasting per bunder zag er sinds 1784 als volgt uit:

1784	£	2	-	8	-	0	1789	£	1	-	17	-	0		
1785	£	2	-	8	-	0	1790	£	1	-	17	-	0		
1786	£	2	-	2	-	0	1791	£	1	-	17	-	6		
1787	£	1	-	19	-	0	1792	£	1	-	18	-	0		
1788	£	1	-	19	-	0	1793	£	2	-	6	-	0		
									+	0	-	8	-	0	extra.

- (9) *Jalain*, niet teruggevonden plaats; vermoedelijk gelegen ergens tussen Mons en Valenciennes. Waarschijnlijk wordt JENLAIN bedoeld in de omgeving van Valenciennes. (Ons medegedeeld door de heer Jozef Van de Castele).
- (10) Het „Vlaamsch Hoofd” was gelegen in Zwijndrecht aan de linkeroever van de Schelde, juist vóór de stad Antwerpen. Sinds 1701 was er een belangrijke paardenposterij gevestigd. Tussen 1780 en 1811 werd de weg tussen het Vlaams Hoofd en Gent, lopende over Beveren, Sint-Niklaas en Lokeren, gekasseid. (L. DE CLERCQ, *De Paardenposterij „Het Vlaams Hoofd”*, Sint-Niklaas, 1975).
- (11) G.P. BAERT, *De Fransen te Deinze*, in *KOK Deinze*, jaarboek XXXVIII (1970), blz. 84 e.v.
- (12) Meer gegevens over de Franse generaal Pichigru en de troepenbewegingen om en rond Deinze in Herman MAES, *Al lezend genoteerd*, in *KOK Deinze*, jaarboek XLII (1975), blz. 73-75.
- (13) Dit laatste staat vermeld op de keerzijde van de opeisingsbrief.
- (14) Deze koeien werden door volgende personen geleverd:
naam	gewicht in pond	prijs in livres en sols
J. De Meyere	250	£ 131 - 5
J. Van Speybroeck	200	£ 105
J.F. Goethals	280	£ 147
P. De Mulder	200	£ 105

MENSEN UIT ONS HEEM III. THEODOOR JANSSENS

In deze bijdrage hebben we het over een bekend kerkdecorateur, kunstschilder, oprichter van een kunstatelier, over een man die de kunst bezat om polychromie aan te brengen op beelden, panelen en sierlijsten (1).

Wie was Theodoor Janssens?

Te Gavere werd in 1792 Charles Janssens geboren. In 1819 op 27-jarige leeftijd huwde hij te Aalter met de 23-jarige Rosa-Josefa Oudant, aldaar geboren in 1796. Het jonge paar vestigde zich te Nevele in de Molenstraat nr. 233. De naam Molenstraat werd later de Tieltstraat en is nu de Cyriel Buyssestraat, het huisnummer 233 komt nu overeen met de woning van slager A. Mortier. Charles Janssens was blik- en koperslager van beroep. In de woning werd een winkel ingericht van metalen en koperen huishoudgerief. In het gezin werden twee kinderen geboren, Bruno op 16 april 1819 en Augustinus op 13 augustus 1821. Bruno bleef in het ouderlijk huis en oefende zoals zijn vader het beroep uit van koper- en blikslager. Hij huwde te Nevele met Marie-Thérèse De Backer geboren in 1824 (2).

Op 33-jarige leeftijd verliest Marie-Thérèse haar echtgenoot. Ondertussen heeft het gezin zes kinderen: Pauline geboren in 1847, Karel of Carolus geboren in 1848, beiden wijken uit naar Gent; Pelagie geboren in 1850, Sidonie geboren in 1851 (ze overleed in 1895); vervolgens Theodoor geboren in 1852 en Clemence geboren in 1854 en overleden in 1886 (3). In 1880 woonde het gezin in de Kortemunt nr. 4, deze woning is nu het kapsalon Anne. Daar verbleven Theodoor Janssens, kunstschilder, zijn moeder Marie-Thérèse De Backer, weduwe van Bruno Janssens, de dochters Pelagie en Sidonie alsook de meid Marie-Clemence Heyman. Karel, die reeds naar Gent vertrokken was, richtte in de Onderstraat een schildersatelier in. Theodoor zou in Nevele blijven wonen tot zijn overlijden. Ook Pelagie zou te Nevele overlijden in 1936.

Onderwijs en werk van Theodoor Janssens.

Theodoor volgde als achtjarige jongen onderwijs in de gemeenteschool. De hoofdonderwijzer belast met het verstrekken van kosteloos onderwijs was Charles De Booser. Samen met hulponderwijzer Aldemar-Camille Van der

Fragment uit een prentkaart van 1900.
De witte woning Theodoor Janssens met ernaast een gedeelte
van de bakkerij De Dapper.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Cruyssen, later opgevolgd door zijn broeder Jan-Francies Van der Cruyssen, gaf hij hem onderricht (4).

De jonge Theodoor had een grote aanleg voor tekenkunst en schilderen. Elk stukje papier dat hij in handen kreeg werd versierd met bloemen, struiken en figuren (5). In 1872 liet hij zich inschrijven aan het Sint-Lucasinstituut te Gent en volgde er acht jaar de lessen tot in 1880. Hij behaalde een eervolle vermelding in het achtste jaar schilderkunst. In 1882 exposeerde hij op de Sint-Lucastentoonstelling te Brussel. Daar werd hij geprezen om het naïef-eerlijke en persoonlijke karakter van zijn werk (6).

Hij stichtte in zijn woning te Nevele, Kortemunt nr. 4, een gespecialiseerd kunstatelier waar hij muur- en paneelschilderijen voorbereidde met een overwegend decoratief karakter; hij bezat de gave en de kunst in het polychromeeren van beelden. In zijn woning had hij een winkel van kerkelijke kunst.

Deze woning was eertijds een groot witgeschilderd herenhuis. Op het gelijkvloers waren er zes vensterramen (7) en een ingang deur, de verdieping had zeven ramen. Achter de woning stond een groot rechthoekig gebouw dat nog gebruikt werd als gemeenteschool (8). In dit gebouw richtte Theodoor zijn kunstatelier in. Een tiental personen van Nevele en randgemeenten werden daar opgeleid tot decorateur en beeldenschilder, onder de leerlingen zijn er die later zelfstandige schilders werden en bekwame ambachtsmannen. Enkelen ervan zijn gekend namelijk, Jozef Sergeant, Gustaaf Van Laere, Frans en Jules van Huffel, Emiel Dossche en Felix Berijngier die later zelf een atelier zou oprichten. Van Vosselare kwam Karel Verpoest in leer; hij zou zich later te Vosselare vestigen als huisschilder.

In zijn kunstatelier vervaardigde Theodoor beelden van heiligen in alle vormen en grootten van 40 centimeter tot grote beelden van 1,40 meter, namelijk van de H. Jozef, O.L.Vrouw van Lourdes, Sint-Antonius, H. Margriet, H. Moeder Anna, enz. De beelden werden in vormen gegoten met gips, eens verhard werd de vorm verwijderd en het beeld ten droge gezet op de bakkersoven van Jules De Dapper (10). Nadat ze volledig droog waren werden de beelden gepolychromeerd en de kleinere beschilderd (11).

Als kerkdecorateur was hij zeer verdienstelijk. Hij brak met de oude gewoonte en sloeg een heel andere weg in. Z.E.H. Kanunnik Maere had zich tijdens een vergadering van de Sint-Lucasschool nog al bedroevend uitgelaten over de manier en de eindeloze herhaling van heiligen of zalige personen, die gewoonlijk in een verstarde houding zonder enig gevoel of expressie worden uitgebeeld (12). Het was dan ook een verrassing dat dezelfde kanunnik in de kerk van Theodoor Janssens ontdekte. Hij vond daar zeven werken die betrekking hebben op het leven van de H. Laurentius met aangrijpende kleuren op blauwe achtergrond. Ondanks bepaalde zwakheden brengen deze schilderijen een onwankelbaar geloof tot uiting. Hij was

Fragment uit een prentkaart van 1936.
De witte woning en ernaast de bakkerij De Dapper
die achteruit is gebouwd.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

een kunstenaar die niet vergat de sierkunst te dienen (13).

Het werk van Theodoor Janssens heeft de charme behouden die gewoonlijk bij zijn tijdgenoten ontbreekt. De historicus van de sierschilderkunst vindt het jammer dat hij slechts uitzonderlijk een dergelijke creatie vindt.

Theodoor decoreerde de kerken van St.-Maria-Oudenhove, Nevele, Vosselare, Poesele en Merendree. Hij maakte het grote beeld van O.L. Vrouw van Lourdes voor de kapel van Leon Mulle de Terschuieren te Nevele en beschilderde de rechter- en linkerzijde naast het altaar met beelden uit het leven van O.L.Vrouw (14). Theodoor was ook de decorateur van de kerk van Merendree. E.H. Debbaut wou in zijn kerk herinneringen hebben van de patrones de H. Radegundis, die afkomstig was uit de streek van Poitiers in Frankrijk. Hij trok met Theodoor naar die streek en naar de abdijkerk van Saint-Savin sur Gartempe, waar de H. Radegundis had verbleven. Samen bestudeerde men de neo-romaanse beschilderingen en de bladwerken, de polychromie en de guirlandes. Met tal van schetsen keerde men naar Merendree terug en Theodoor toog aan het werk. De muurschilderijen in het koor en het transept, evenals de voor- en tegenzijde van de bogen zijn versierd met brede banden in neoromaans bladerwerk waarvan vele elementen terug gaan naar de polychromie uit de abdijkerk van Saint-Savin sur Gartempe (15).

Te Nevele werd Theodoor Janssens eenparig verkozen tot bestuurder van de Nevelse tekenschool op 23 juli 1884 in opvolging van de overleden bestuurder Joseph Van den Heuvel.

In Gent werd in 1885-1886 de gilde van Sint-Lucas en van Sint-Jozef opgericht. Theodoor maakte van in de beginne er deel van uit en werd zelfs verkozen tot bestuurslid van de beide gilden. In Nevele werd hij naar waarde geschat, hij decoreerde het koor, de beide transepten en het schip van de kerk, met sierlijke banden, guirlandes, bloemen, leliën en bladeren al slingerend rond de bogen, over de muren en de zuilen. Als men nu de oude foto bekijkt van de kerk van toen staat men in bewondering voor wat die man heeft gepresteerd. Ter plaatse benoemde men hem tot schatbewaarder van het genootschap van de H. Vincentius a Paolo, werd lid van de derde orde van de H. Franciscus, van het broederschap van het Allerheiligste Sacrament en van de genootschap van de H. Franciscus-Xaverius.

In zijn woning te Nevele had hij een volledig salon beschilderd met bloemen, guirlandes en stillevens. Grotere werken werden samen met broeder Karel uitgevoerd onder de benaming „Gebroeders Janssens”. Zoals we reeds schreven was Karel uitgeweken naar Gent. Hij vestigde zich in Onderbergen nr. 2 en vanaf 1891 verhuisde hij naar de Kammerstraat nr. 16, waar hij ook een winkel van kerkelijke kunstvoorwerpen had.

Theodoor Janssens overleed te Nevele op 24 februari 1899 op 46-jarige leeftijd, in de volle kracht van zijn leven. Zijn bidprentje begint met „Zijn werken

Werkhuus Theodoor Janssens in 1896.
Vooraan v.l.n.r.: Felix Berijngier, Th. Janssens, Karel Verpoest;
Achteraan v.l.n.r.: L. Dossche, ?, Gustaaf Van Laere, Jules en Frans Van
Huffel, ?, ?, Jozef Sergeant.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Het bestuurscomité van de Gilde van Sint-Lucas en Sint-Jozef.
Eerste rij v.l.n.r.: L. Geeraert, broeder Mathias, P. Van Kerkhove,
P. De Buck, R. Rooms en G. Hoste;
Tweede rij v.l.n.r.: H. Geirnaert, H. de Tracy, Th. Janssens en L. Bressers.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

**Theodoor Janssens,
bleef te Nevele.**

**Karel Janssens,
trok naar Gent.**

(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

verkondigen zijnen loof", zo zal het wel geweest zijn.

Na het overlijden van Theodoor bleef Pelagie daar alleen wonen. In 1912 na het overlijden van Kamiel Dossche, die te Nevele drukker en postmeester was en in de Langemunt woonde, verhuisde de weduwe Eugenie Duchateau en haar dochter naar de Kortemunt nr. 4. Pelagie Janssens had van haar woning twee ramen afgenomen. Een raam bleef en het andere werd ingangsdeur; zo ontstond een smalle woning. Daar nam Eugenie haar intrek en richtte er een winkel in van ellegoederen, papier en prentkaarten. In het kunstatelier van wijlen Theodoor werd een ruimte afgemaakt waarin Eugenie haar pedaal-drukpers plaatste. Daar drukten zij of haar dochter bidprentjes, rouwbrieven en kleine affiches. Soms kreeg ze de hulp van een drukkersgast Emiel Lambrecht die langs het kanaal woonde. Het grootste gedeelte van het atelier werd gebruikt door de schrijnwerkerij van Vital Mesure. Toen in 1920 de naastgelegen bakkerij De Dapper onteigend werd voor de nieuwe brug werd ook de kleine woning onteigend, zo kon De Dapper zijn bakkerij opschuiven. Eugenie verhuisde terug naar de Langemunt, nu handelswoning Tas; de pedaal-drukpers werd verkocht aan de pas opgerichte drukkerij Tyberghein. Zo bleven er van de grote woning nog vier ramen en een ingangsdeur over, op de eerste verdieping zijn er vijf ramen.

Dokter Daniël Coene die een praktijk begon te Nevele nam bij Pelagie zijn intrek en met hem ook zijn huishoudster Marie De Steur. Ze bleven daar wonen tot aan het overlijden van Pelagie Janssens in 1936 (16). Nu is de woning het kapsalon Anne en eigendom van Frans Cleve.

Werken uitgevoerd door Theodoor Janssens

1. Polychromie van de Maria's Schlafkapelle met altaar in de Kathedraal van Frankfurt (Bondsrepubliek Duitsland), naar een ontwerp van B ethune.
2. Muurschilderingen in het koor van de kerk van Poesele. Liepen beschadiging op in 1918, hersteld door Felix Berijngier.
3. Muurbeschilderingen in de kerk van St.-Maria-Oudenhove.
4. Muurbeschilderingen in de kerk van Vosselare, helemaal vernield in 1918.
5. Muurbeschilderingen in het koor en transepten van de kerk van Nevele, helemaal vernield in 1918.
6. Twee kruisigingen en visitatieschilderijen op decoratieve ondergrond.
7. Op doek: Vlucht naar Egypte (1882).
8. Muurbeschilderingen in het koor en transept van de kerk van Merendree.
9. Beeld en muurbeschilderingen in de kapel van O.L.Vrouw van Lourdes te Nevele (17).

Ik zal in de vurder dood de verzekerte troost
zijn van desen die mijn hart verzeven.
Begeerte van Jesus.

Bid voor de ziel van
MILNHEER
THEODOOR JANSSENS
*geboren te Nervele den 28 October 1832 en aldaar
in den Heer ontelopen den 24 Februarij 1888.*

Schatbewaarder van het genootschap van den
H. Vincencius a Paulo; bestuurd der gilde van
St. Lucas en van St. Joseph, lid der derde orde
van H. Sacrament, van het broederschap van
van H. S. Martinus met genootschap
van H. Franciscus Xavierius, enz.

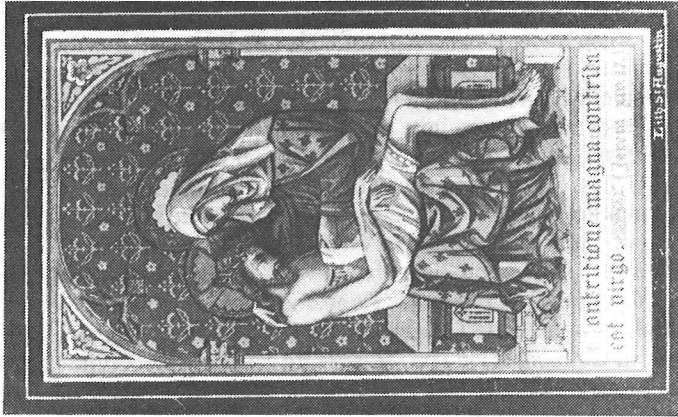
Zijne werken verkonigen zijnen loof,
o God, en de schoonheid van uw huis beind,
o God, en de woonplaats waar gij uwe glorie
vertoont.— Hij heeft Maria vereerd en hare heil-
igdommen vereerd.— Hij heeft de arme bezocht
en de noodlijdenden bijgestaan.— Hij was de
vreugde zijner moeder en de troost zijner fami-
lie.— Hij is getrouwe gebleven aan zijn geloof.—
Hij heeft zijnen gebedsdienst uitgeoefend ter eere
van God en tot spijting van dezen die hem ken-
den.— Hij heeft met verbidrigheid eene pijnslij-
ke en langdurige ziekte ondershakt.— Hij heeft
God beëmd en gedienst... daarom, o Heer, ho-
pen wij met vast betrouwen dat hij U in den He-
mel zal zien en in U alle goed zal genieten.

*Mijn Jesus herbarthelheid. Hoofd off.
Zed. Hoof. van. Merde van mijn zielehoof.
mit den. off. off.*

Gebed. K. Dombas. Dombas. Nervele.

Bidprentje van Theodoor Janssens.

(Documentatie museum Rietgaverstede, Nevele)

Voorzijde van het prentje met een neogothische prent.

10. Muurschilderingen in de kapel van O.L.Vrouw van Zeven Weeën in de Oostbroek te Nevele (18).

Werken uitgevoerd samen met broer Karel onder de naam „Gebroeders Janssens”.

1. Polychromie van de kapel van de derde orde te Gent.
2. Polychromie van het koor van de kapel van het Berlaimont klooster te Brussel.
3. Decoratie van het Sint-Lucassalon op de wereldtentoonstelling van Antwerpen met de Sint-Hubertusjacht 1885.
4. Twee panelen voorstellende „De Jacht” en „De Visvangst”.
5. Polychromie van een Calvarie naar een ontwerp van R. Rooms (1885).
6. Paneel met engelen voor de kerk van Buggenhout.
7. Retabel voor het klooster van Aarsele (1891).
8. Panelen voor het altaar in de kerk te Geraardsbergen (1891).
9. Ontwerp van een wandschildering voor de kerk van Smetlede, na de dood van Theodoor uitgevoerd samen met F. Coppejans (19).

We kunnen, om te eindigen, de tekst aanhalen van O. Roelandts: „Tot de meest interessante Sint-Lucasateliers uit de beginperiode behoort zonder twijfel dat van de gebroeders Theodoor en Karel Janssens die in 1880 het achtste jaar schilderkunst van het Gentse instituut voltooiden. Beiden richtten een kunstatelier op, ze hadden een kunstzaak te Nevele en te Gent, legden zich vooral toe op het uitvoeren van wandschilderingen, decoratiefschilderwerk en het polychromeren van beelden, ze hadden een ereplaats in de kerkelijke kunst.” (20)

Overlijden en begrafenis van Theodoor Janssens

Toen op 24 februari 1899 om 17 uur de zware klok begon te luiden wist men in het dorp wat dat betekende, Theodoor Janssens was te Nevele overleden. Op 25 februari om negen uur werd het overlijden aangegeven op het gemeentehuis. Voor de ambtenaar van de burgerlijke stand schepen Emiel Lampaert verschenen Karel Janssens, oud 50 jaar, kunstschilder te Gent en broer van de overledene en Marcellin Hertoge, oud 55 jaar, kleermaker te Nevele. Ze verklaarden dat Theodoor overleden was op 24 februari om 2 uur in de namiddag. De begrafenis had plaats op 28 februari, na een plechtige uitvaartdienst midden klasse te 9 uur waarin vele vrienden, personeel ook uit Gent en een afge-

Poesele kerk: Een van de zeven muurschilderingen in het koor, uitgevoerd door Theodoor Janssens. Over deze schilderijen liet Kanunnik Maere zich lovend uit inzake compositie, opstelling en kleur. De taferelen zijn hoogtepunten uit het leven van de H. Laurentius, kerkpatroon van Poesele. (Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

CATALOGUS VAN DE BIBLIOTHEEK
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING
„HET LAND VAN NEVELE”

AANWINSTEN 1989

- Algemene catalogus van de publikaties van het gemeentekrediet*, Brussel, 1988.
- APPLETON, (J.) & THYS, (A.), *Belgian civil Aircraft since 1920*, Midland counties Publications, Leicester, 1980.
- ART, (J.), *Lijst der verhandelingen voorgelegd aan de Belgische universiteit tot het behalen van de graad van licentiaat geschiedenis, handelend over de nieuwste tijd. Zittijden 1975-1985 + 4 blz. bijlagen 1986-1987*, Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis, Gent, 1986.
- BOOGAERDE, (M. Van den), *Opgave met korte beschrijving van de monumenten in de Provincie Oost-Vlaanderen die, ten gevolge van de oorlogsgebeurtenissen 1940-44, geteisterd werden*, Gent, 1945.
- BRAET, (A.), *Het geslacht Van Nuffel uit de Faluintjes (1250-1988)*, Erembodegem-Aalst, 1988.
- BUYSSE, (C.), *Cyriel Buysse zijn werk, zijn leven. Catalogus*, Historisch museum van de Vlaamse Strijd, Aalter, 1987.
- BUYSSE, (C.), *De Biezenstekker*, Culemborg, 1977.
- CALLEBAUT, (D.), MILIS, (L.), DEVOS, (P.), MEIREN, (J.P. Van Der), *Ename-Oudenaarde-Mullem. Archeologisch-historische route*, Brussel, 1988.
- CALLIAUW, (A.C.), *De betekenis van Jan Wannijn voor de English-Club te Gent (periode 1894-1919). Deel 1 en 2*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Psychologische en Pedagogische Wetenschappen, Richting Pedagogiek, R.U.G., Academiejaar 1985-1986.
- CRICK, (J.), *De gezusters Rosalie en Virginie Loveling*, De Autoerist, 1962, pp. 61-84.
- De Romaanse kerk van Merendree*, Archeologische Studiën, pp. 74-81.
- DELMELLE, (J.), *Levende folklore in België. O.a. Meigem, Merendree ...*, Brussel, 1974.
- DEMEY, (A.), *De Romaanse kerk van Sint-Martens-Leerne: één of driebeukig?*, Uit: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, nieuwe reeks, deel XLI, 1987, pp. 11-27.

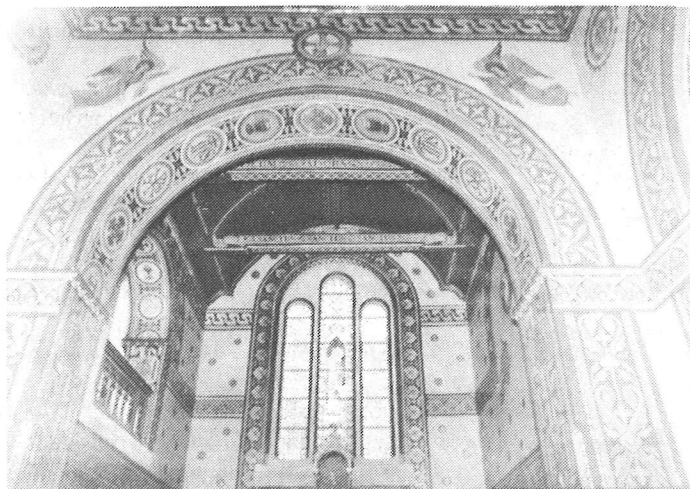
- DUMOULIN, (M.), *Overzicht van het lopend onderzoek over de nieuwste geschiedenis in België*, Brussel, 1986.
- EYCKEN, (J. Van der), *Een beetje van alles. Gedichtenbundel*, Nevele.
- GHEYN, (Ch. Van den), *Meerendré*, Oudheidkundige inventaris van Oost-Vlaanderen, 1912.
- HAEGEN, (E. Van Der), *Onderzoek naar interne en externe public-relations bij heemkundige kringen in Oost-Vlaanderen*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent, Academiejaar 1988-1989.
- HEIM, (B.B.), *Kerkelijke heraldiek van 1270 tot Johannes Paulus II*, Altiora-Averbode, 1980.
- HENDRICKX, (J.), *Vademecum Latijn-Nederlands. Praktisch stamboomonderzoek*, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde Gouw Antwerpen, Antwerpen, 1989.
- HOOFT, (R. T'), *40 jaar drukkerij-uitgeverij T'Hooft N.V.*, De Wegwijzer, Merendree, 1989.
- HOUTTE, (J. Van) & KETELAER, (C.), *Gemeentelijke comptabiliteit, Besluit van 10.02.1945*, „Onze Tijd”, Manteau, Brussel.
- HOUTTE, (J. Van), *Boschwetboek. Wet van 19.12.1854 en aanvullende wetten*, „Onze Tijd”, Manteau, Brussel, 1956.
- JANSSENS, (A.) & LUYSSAERT, (J.), *Ontmoeting tussen 1e en 2e regiment Jagers te Voet en M.G. Baltaljon 6 te Nevele. 27.5.1940/16.4.1988*, Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”, Nevele, 1988.
- KAPPELHOF, (M.), *Sint-Nicolaas*, Rijksmuseum het Catharijneconvent, Utrecht, 1985.
- KASBERGEN, (M. Van) & HANCKE, (P.), *Waarom zijn het vrouwen. Een analyse van de heksenvervolgingen*, Kopie pp. 87-121.
- KE, (A. De), *Pierlala, een volksroman*, Antwerpen, 1989.
- KINT, (Ph.), *Prometheus aangevuurd door Demeter. De economische ontwikkeling van de landbouw in Oost-Vlaanderen 1815-1850*, Amsterdam, 1989.
- KOCH, (H.W.), *Het krijgsbedrijf in de Middeleeuwen*, Antwerpen 1988.
- LANCLUS, (K.), *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het cultuurbezit. Provincie Oost-Vlaanderen, arrondissement Gent, kanton Nevele*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1989.
- LEY, (E. De) & DINGENEN, (I. Van), *Groot-Nevele, welgeteld. Demografische ontwikkelingen in Groot-Nevele tussen 1981 en 1988*, A. Vermeylenfonds-Nevele, 1988.
- LOVELING, (V.), *De twistappel*, Baart, Deurne, 1984.
- LUYSSAERT, (J.), *Vierhonderd jaar voorouders van Lydie Vandermeersch*,

Merendree, 1988.

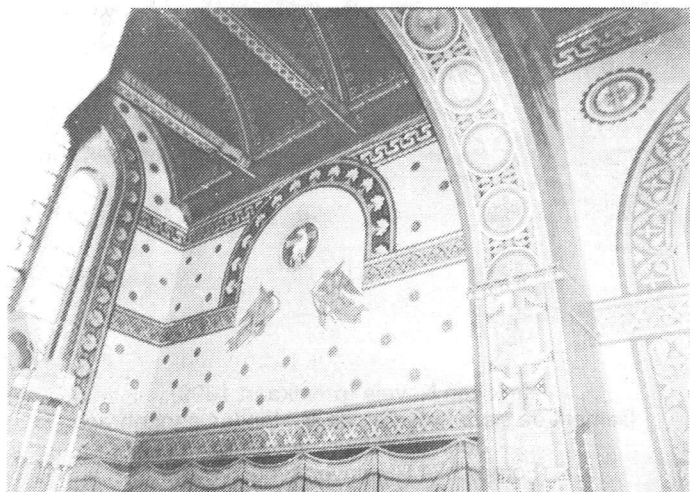
- MAES, (D.), *Archiefrepertorium Drogen. Deel 1: Rijksarchief Gent, Deel 2: Stadsarchief Gent*, Heemkundige kring „Dronghine”, 1988.
- MAES, (H.), *Een duik in de geschiedenis van Astene*, Deinze, 1989.
- MARTENS, (A.), *Genealogische ontleding van de bundels Staten van Goed van de heerlijkheid Hansbeke met index van de familienamen*, Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”, Nevele, 1988.
- MARTENS, (A.), *Heemkundige beziens- en wetenswaardigheden te Hansbeke langs bewegwijzerde en genummerde wandelingen van de „Werkgroep Sport Nevele”*, Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”, 1989.
- MARTENS, (A.), *Het klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”, Nevele, 1989.
- MEESTER, (E. De), *Postgeschiedenis van St.-Martens Latem en Deurle*, Fisto-studie nr. 20, Driemaandelijks nummer: april-juli 1989.
- MESTDAGH, (M.), *De Vikingen bij ons. Het Grote Leger (879-892) in België en Frankrijk*, Stichting Mens en Cultuur, Gent, 1989.
- NEIRINCK, (J. & F.), *Het dialect van Aarsele*, Aarsele, 1988.
- KERCKHAERT, (N.), *Oude Oostvlaamse hoeven (M-Z)*, Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, Gent, 1988.
- NEYT, (L.), *De Staten van Goed van het Ambacht Waarschoot, Oostwinkel en Ronsele. Deel III: 1757-1796*, Tielt, 1989.
- PENNEMAN, (T.), *Heks en seks. De waarheid achter de Wase Heksenprocessen*, „Het Vrije Waasland”, 1975.
- PLANCKAERT, (E.) & HEYLEN, (I.), *Het geslacht Planckaert*, Kritik Leuven, 1989.
- PLATT, (C.), *Panorama van de Middeleeuwen*, Bruna, 1988.
- Geslaagde restauraties 1988*, Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, 1988.
- STALLAERTS, (R.), *Rode Glamour. Bioscoop, film en socialistische beweging*, Provincieraad Oost-Vlaanderen, Gent, 1989.
- STEENHAUT, (W.), *AMSAB, een voorstelling*, Tijdingen nr. 1, Gent, 1988-1989.
- STOCKMAN, (L.), *Altaarstichtingen en altaardiensten in het Meetjesland tijdens het Ancien Régime*, Overdruk uit: „Appeltjes van het Meetjesland”, XXXIX, 1988, pp. 5-17.
- STOCKMAN, (L.), *Bouwstenen voor een historiek van het heemkundig genootschap (deel VI)*, Overdruk uit: „Appeltjes van het Meetjesland”, XXXVII, 1986, pp. 1-12.
- STOCKMAN, (L.), *Bouwstenen voor een historiek van het heemkundig ge-*

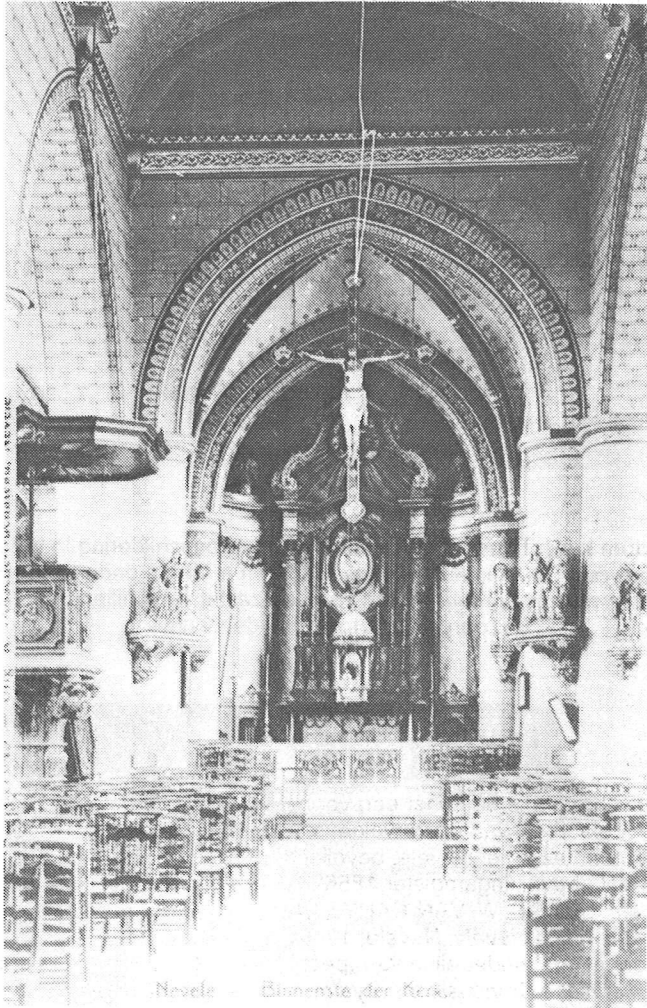
- nootschap (deel VII)*, Overdruk uit: „Appeltjes van het Meetjesland”, XXXVIII, 1987, pp. 226-228.
- STOCKMAN, (L.), *Bouwstenen voor een historiek van het heemkundig genootschap (deel VIII)*, Overdruk uit: „Appeltjes van het Meetjesland”, XXXIX, 1988, pp. 218-220.
- STOCKMAN, (L.), *Kroniek van de familie Stockman-Daneels*, Aalter, 1980.
- STOCKMAN, (L.), *Processen tussen wereldlijke en geestelijke gezagdragers in het Meetjesland 1431-1519*, Overdruk uit: „Appeltjes van het Meetjesland”, XXXVII, 1986, pp. 1-11.
- STROBBE, (A.) & STOCKMAN, (L.), *Het Davidsfonds in Groot-Aalter 1910-1985*, Aalter, 1985.
- STROBBE, (A.), *Lotenhulle in woord en beeld. Tussen gisteren en vandaag*, Lotenhulle, 1989.
- STRUBBE, (E.I.), *Analytische inhoud en alfabetisch register van de Bijdragen tot de Geschiedenis der stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde. 1929-1964*, Uit: „Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze”, nr. 32, 1965.
- THOEN, (H.), *Temse en Schelde. Van IJstijd tot Romeinen*, Gemeentekrediet, Brussel, 1989.
- VERMEULEN, (A.M.), *Biografie van E.H. Léon Emmanuel Dutry*, Oefeningen over vraagstukken uit de Geschiedenis van de Nieuwste Tijden, Gent, academiejaar 1977-1978.
- Vinkt, Meigem, Deinze 1945*. Taptoc, 1945.
- VOORDE, (H. Van De) - DELSAERDT, (P.) - PRENEEL, (L.) - VERACHTERT, (K.) - HOKER, (M. D.), *Bastille, Boerenkrijg en Tricolore. De Franse Revolutie in de Zuidelijke Nederlanden*, Davidsfonds, Leuven, 1989.
- VOS, (A. De), *Liber Amicorum*, Evergem, 1989.
- VOS, (A.) & STOCKMAN, (L.), *Meetjeslandse plaatsnamen van vóór 1600. Deel I: het ambacht Maldegem. Band 1: Adegem*, Heemkundige Kring het ambacht Maldegem, 1989.
- Wel en wee in Merendree. Brochure bij de film over Merendree*, Backlight vzw, Gent, 1989.
- WILLEMS, (J.H.) & LAMANT, (H.), *Crombrugge St.-Martens Leerne*, Uit: *Armorial Français*, 1963-1973, pp. 165-205.
- WIT, (J.M. De) - DOORNE, (G. Van), *Restaureren in Oost-Vlaanderen*, Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, Wichelen, 1989.
- Zilvertentoonstelling Claude d'Allemagne. 25 jaar Paribas Gent*, Gent, 1987

L. DE RUYCK en K. DE GROOTE

Merendree kerk: Twee opnamen van de muurbeschildering in het koor, uitgevoerd door Theodoor Janssens. Ze lijken meer de decoratieve vorm aan te nemen, wegens het terugkeren van een zestal verschillende patronen. (Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Kerk van Nevele (prentkaart 1899).
Bemerk de sierbanden en de guirlandes aangebracht
door Theodoor Janssens.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

vaardigde van Sint-Lucas aanwezig waren. Theodoor werd naar zijn laatste rustplaats gebracht gelegen langs de zuidergevel van de St.-Mauritiusbeuk. In 1918 werd de grafsteen vernield en in 1924 opgeruimd. Er werd geen nieuwe grafsteen geplaatst.

Ongeveer twee maanden na de begrafenis, op 15 april 1899, kwam een delegatie van Sint-Lucas en Sint-Jozefgilde naar Nevele: ze bezochten het graf van Theodoor en lazen een gedicht voor met als titel „Rouwbloemen”, een gedicht van A.B.

Deze A.B. is niemand minder dan Alexander Braun, 1846-1935, hij was een katholiek jurist, publicist en journalist bij katholieke bladen, ook was hij een groot beschermheer van de Sint-Lucasscholen en een persoonlijke vriend van Theodoor.

A. JANSSENS

Dank

aan gemeentesecretaris P. Raman en het personeel van de bevolkingsdienst van Nevele; aan Julien De Vuyst, voorzitter van de heemkundige kring Erpe-Mere voor de gegevens en het gedicht Rouwbloemen; aan Mireille Duchateau, tante Mireille, voor de mededelingen over Theodoor en Kamiel Dossche en aan Jan Janssens voor het vertalen van de Franse teksten.

Noten

- (1) Polychromie is de kunst een voorwerp te beleggen met uiterst dunne goudblaadjes waarop vervolgens kleuren aangebracht worden.
- (2) Gemeentearchief Nevele, bevolkingsregister 1846.
- (3) G.A.N., bevolkingsregister 1856-1880.
- (4) P. DE SPOOP, W. VAN PARYS, *De geschiedenis van het gemeentelijk onderwijs te Nevele*, Nevele, 1986.
- (5) Mondelinge mededeling van „peetje” Kamiel Van der Vennet, Nevele.
- (6) *Bulletin des Commissions royales d'Art et d'Archéologie*, 1928, blz. 363 en 369.
- (7) Prentkaarten in het archief museum Rietgaverstede, Nevele.
- (8) C. Popp, kadastrale kaart van Nevele met legger (1864).
- (9) Felix Berijngier komt uitvoerig aan de beurt in aflevering IV van de reeks „Mensen uit ons heem”.
- (10) A. JANSSENS, *Industrieel erfgoed (VI). Een peperkoek- en beschuitbakkerij te Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XVIII (1986), blz. 147-161.

- (11) Verscheidene heiligenbeelden worden in de kapel van het museum Rietgaverstede bewaard.
- (12) Zie noot 6. M. le Chanoine Maere.
- (13) O. ROELANDS, *Les peintres décorateurs belges décédés depuis 1830*, in *Mémoires de l'Académie Royale de Belgique, classe des Beaux-arts*, 2, série IV, Brussel, 1935.
- (14) A. JANSSENS, *Kapel van O.L.Vrouw van Lourdes te Nevele*, in *Het Land Van Nevele*, jg. XVIII (1987), blz. 177-187.
- (15) R. MOELAERT, *De Sint-Radegundekerk te Merendree en haar kunstpatrimonium*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 31 (1980), blz. 5-101.
- (16) Mededeling van Mireille Duchateau, februari 1989.
- (17) Zie noot 14.
- (18) A. JANSSENS, *De kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIV (1983), blz. 45-60.
- (19) *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek (1862-1914)*, Kadoc studies, Leuven, 1988.
- (20). *Oudheidkundige inventaris van Oost-Vlaanderen*, afl. 6, A. Siffer, Gent, 1912.

Bijlage I: Gedicht van Alexander Braun

MENGELINGEN

Rouwbloemen

*gestrooid op 't graf van M. Th. Janssens, Nevele, Kunstschilder,
Bestuurslid van St.-Lucasgilde, Gent.*

O wreede dood! hoe pijnlijk zijn uw' slagen!
Geen sterveling kon ooit uw' blik verdragen:
 Daar heeft uw' zeis die immer zwiert en zwaait,
 Die 't jeugdig gras bij voorkeur nedermaait,
Een' duurbre prooi aan onze liefde ontnomen.
O wreede dood! wat doet gij 't menschedom schromen!
 Daar rust Hij, die tot nu geen' ruste vond,
 Mijn vriend, die ieder uur en elken stond
Voor 't goede en 't schoone wist te werken:
Daar rust Hij, midden al die kille zerken!
 Hij, christen held in 't lommer van het Kruis,
 Als trouwe wacht en schildknaap van Gods Huis!
Hij heeft met 't Kruis als wapen kloek gestreden,
Met 't Kruis op 't hert heeft hij veel smert geleden!
 Hoe schoon uw leven, vriend, hoe schoon uw' dood!
 Vincentiaan, waart Gij der armen kleed en brood!
Hoe rijk waart Gij bedeed met hemelgaven!
Uit milde bron wist Gij er veel te laven
 Met 't kunstgevoel, waarmee Ge in overvloed,
 Daar in St.-Lucasschool werd opgevoed!
Mij dunkt ik zie uw' geest voor mij hier zweven,
En 't graf hier zelf spreekt voort van 't leven!
 O ja! gij leeft en boven 't nietig stof
 Verkondt uw werk uw goeden naam en lof!
Terwijl uw lichaam wacht naar 't blij verrijzen,
Zal men uw' kunstgeest eeuwen lang nog prijzen.
 'k Sla de oogen op; daar langs uw' levensbaan,
 Hoe kort, vind ik uw' naam vol eere staan!
Hij staat vol roem gebeeld in Kerk en Tempel
De Schilderkunst draagt van uw werk den stempel.
 Vriend Theodoor, „Gods gaaf,” meer nog „Gods kind”.
 „Gij hebt de schoonheid van Zijn Huis bemind!”

Zeveren kerk bezit een H. Amandusbeeld gemaakt door
Theodoor Janssens in 1889.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Uw beelden, ja, zij leven en zij spreken
 Om daar ter Kerk 't goed voorbeeld aan te preeken,
 Zoo statig schoon, zoo stichtend staan zij daar,
 Die mannen Gods in nis of aan pilaar;
 'k Maak geen gewaag van duizend kunstjuweelen
 Die oog en hert zoo minzaam komen streelen;
 Van Englen daar met vleugel en met hand,
 Den vinger hoog, gericht naar 't eeuwig land,
 Van geesten rein, verrukt en ingetogen,
 Vóór 't aanschijn Gods, ootmoedig neergebogen!
 Die beelden al, die peerlen van de kunst,
 Ons vrienden lief, zij smeeken ons de gunst
 Des Heeren af; die lelies schoon, die rozen,
 Zij staan zoo frisch te bloeien en te blozen
 Zij groeien onbevlekt tot 's Heeren lof,
 Als waren zij geplant in 's Hemels hof
 Vol Lentepracht! - die rijkversierde bloemen
 Staan uwen naam naast dien van God te roemen,
 Zij spreken van Geloof, van Liefde en Hoop,
 Herbotten frisch uit nieuw herboren knoop!
 'k Verzwijg hier ook die kakelbonte kleuren,
 Die hoog ten Hemel gaan als wierookgeuren.
 'k Zie vlammen vlug, in vormen honderdvoud
 Een verwenstroom, een vloed van 't rijkste goud,
 Daar hoog in 't koor in laai rond prachaltaren,
 Alsof het hoekjes van Gods hemel waren,
 Een wijngaard daar met gulden druif en rank,
 Naast 't tarwenhaar, spreekt ons van spijs en drank,
 Van bloed en vleesch, door Jesus mild geschonken,
 Aan onze ziel, voor God van liefde dronken;
 'k Zie 't Christi-beeld, dat uit het graf oprijst,
 En d'hand omhoog, ons recht ten Hemel wijst! -
 - Gij ook, mijn vriend, zijt van de dood verzezen,
 En 's Heeren hand heeft u den weg gewezen
 Naar 't Vaderland bij God in d'Hemelglans!
 In 't eeuwig rijk, daar draagt Ge uw' lauwerkrans!
 Is 't lichaam dood, uw' ziel toch is in leven;
 En eeuwig blijft uw' naam in 't hert geschreven;
 In gulden letters blijft uw' edel werk,
 Daar 't Christi-kruis hem dient tot zegelmerk!

„O Broeder, Zusters, g' hebt mij niet verloren,
Ik blijf met God ten Hemel uitverkoren!
O Moeder! ween niet, neen 'k heb u, als kind,
In wel en wee uit hert en ziel bemind!
Ik wacht u hier, om na uw zalig sterven
Het eeuwig loon in 't eeuwig Licht eens te erven!
Hebt moed en troost! Was ik op aarde uw Zoon,
Ten Hemel ben ik nu uw' krans en kroon!

Nevele, 15 April 1899.

A.B.

Bijlage II: Beeld in de kerk van Zeveren

In het Liber Memorialis van Zeveren lezen we:

„Den 11 augusti 1889 is alhier plechtiglijk ingehuldigd en gewijd door den Zeer Eerw. Heer Deken Verwilghen van Deinze een prachtig beeld van onzen doorluchtigen Patroon den H. Amandus, kostende 150 fr., vervaardigd door den heer Janssens te Nevele en geschonken door de broederschap van den H. Amandus. Men is stoetsgewijze gekomen van het kapelleken van den heiligen, langs den steenweg tot aan de kerk, vooreerst het kruis en de vanen, daarna de Congreganisten gevolgd door de leden der broederschap, het beeld, de Zeer Eerw. Heer Deken, de Eerw. Paters Marcellus en Hieronymus aanwezig ter gelegenheid der gedurende aanbidding en den Eerw. Heer Pastoor. De stoet werd gesloten door een groot getal Parochianen en vreemdelingen”

Pastoor J. ROELS

Dank aan de heer Gilbert van Steenkiste uit Zeveren voor de tekst uit het „Liber Memorialis”.

PROEVE VAN INVENTARISATIE EN DATERING VAN GEILLUSTREERDE POSTKAARTEN VAN HANSBEKE

Een prentbriefkaart is een briefkaart of postkaart (Fr. „carte postale”) met een of andere (gekleurde) afbeelding op de voorzijde.

De prentbriefkaart of geïllustreerde postkaart was een belangrijk element in de geschiedenis van de post.

De oudste prentbriefkaarten zouden dateren van omstreeks 1870. Reeds vanaf 1880 verschenen ze ook in kleurendruk. Ze kenden een eerste groot succes op de wereldtentoonstelling van 1885 te Parijs. In 1898 installeerde Nels te Brussel een werkplaats voor fotokaarten. In het begin van de 20e eeuw kende de prentbriefkaart een echte bloeiperiode, die echter door het uitbreken van de eerste wereldoorlog werd afgeremd (1).

De eerste prentbriefkaarten te lande gaven doorgaans een aanminnig fotografisch beeld van o.m. de dorpskerk, de dorpsstraat, het kasteel, het gemeentehuis, de molen, de brug, het station of zelfs een panorama van (een deel van) de dorpswijk.

Ze werden veelvuldig gebruikt en met groeten, wensen, korte berichten of allerlei geschreven nieuwsjes aan een aangepast posttarief van hier naar daar gezonden. Deze wijze van communicatie bleef, zelfs na het tot stand komen van telefonische verbindingen, tot op heden in zwang.

Bij de oudste prentbriefkaarten mocht de achterzijde uitsluitend met naam en adres van de bestemming worden beschreven. Alles wat niet met het adres te maken had moest op de voorzijde worden neergepend. Daarom werd de prentzijde doorgaans niet volledig door de illustratie ingenomen en werd een brede rand onbedrukt gelaten, hetgeen meestal aan de kunstwaarde van de prent ten goede kwam. Soms werd de grootte van de foto gereduceerd tot een min of meer kleiner deel van de kaartoppervlakte. In 1905 kwam hierin verandering toen de postunie besloot dat niet meer op de fotozijde van de postkaart moest geschreven worden. De keerzijde van de kaart werd dan in twee gelijke delen verdeeld: het gelijnde rechterdeel werd voorbehouden voor het adres van de bestemming, het linkerdeel voor de mededeling van de afzender.

Omdat het (vooroorlogse) dorpsbeeld met verloop van tijd door bebouwing,

renovatie of modernisering onherroepelijk werd gewijzigd, kregen deze geïllustreerde postkaarten met eigentijdse afbeeldingen van het voorouderlijk landschap of bouwkundig erfgoed, vooral in het laatste decennium, een heemkundige waarde en een nostalgische aantrekkingskracht.

Gelukkig hebben velen één of meer van deze prentbriefkaarten met zorg bewaard, enkelen hebben ze in groten getale verzameld. Ze worden tegenwoordig zo gegeerd dat er als het ware een nerveuze jacht naar en een echte (sjacher)markt van deze heemkaarten is ontstaan.

Prentbriefkaarten van Hansbeke

Het klinkt voor sommigen misschien ongeloofwaardig, maar alleen reeds van Hansbeke zijn meer dan honderd geïllustreerde postkaarten verschenen. Enkele van deze prentbriefkaarten werden al eens in heemkundige publicaties afgedrukt (2). Nog in 1986 verscheen een merkwaardig kijkboek „Beelden van toen - Groot Nevele”, samengesteld door C. Lips en A. Janssens, waarin o.m. een hele reeks geïllustreerde postkaarten van Hansbeke werden opgenomen. Julien De Baets te Hansbeke bezit een goed gevuld album met een respectabel aantal Hansbeekse prentbriefkaarten, waaraan hij (veel) geld en moeite heeft besteed.

Met medewerking van Antoine Janssens te Nevele, Pol De Boever en Irma De Muynck te Hansbeke, maar vooral dank zij de bereidwilligheid van Julien De Baets die zijn kostbare verzameling ter inzage gaf, was het doenlijk een zo volledig mogelijke inventaris van de Hansbeekse postkaarten op te stellen en een datering (van de fotografische opnamen) te preciseren. Hierbij werd enig kunst- en vliegwerk uitgeoefend dat grotendeels bestond uit een onderzoek van de eigentijdse kenmerken en details van de afbeeldingen, evenals van de uitgevers en de initiatiefnemende fotografen of fotografische ateliers. Ook het drukwerk zoals lettertype, woordschikking en (één- of tweetalige) titels en teksten, de geplakte postzegels, de afstempeling, de ouderdom van de afgebeelde kinderen of personen, wijzigingen aan het bouwkundig erfgoed of in het landschapsbeeld, werden nagegaan. Zelfs de identiteit van de afzenders en geadresseerden, evenals details uit de geschreven nieuwsjes, waren soms nuttige gegevens voor het onderzoek. De geïllustreerde postkaarten van Hansbeke werden immers doorgaans vanuit Hansbeke door een (toevallige) bezoeker of door inwoners van de gemeente verstuurd. De op de kaarten neergepende berichten zijn dan ook meestal plaatsgebonden (3). Soms bevatten ze pikante bijzonderheden (4).

I. Prentbriefkaarten vóór wereldoorlog I

1. Uitgever D. Hendrix Antwerpen

De eerste geïllustreerde postkaarten van Hansbeke werden verspreid door D. Hendrix uit Antwerpen (5). Gelet op hun kenmerken, in het bijzonder op de verschillende (frans- of nederlandstalige) adressen van de uitgever (afgedrukt op de prentzijde), kunnen ze in verscheidene edities gegroepeerd worden.

a. D. Hendrix, Rue Cuyllits, 84 Anvers

- Hansbeke De kerk - L'église
- Hansbeke Binnenzicht der kerk - Vue intérieure de l'église
- Hansbeke Dorpstraat - Rue du village
- Hansbeke De statie - La station
- Hansbeke Het gemeentehuis - La maison communale.

b. D. Hendrix, Cuyllitsstraat, 84 Antwerpen

Uitgeversnaam in drukletters

- Hansbeke Het kasteel van
Le Château de } Hansbeke
- Hansbeke Het kasteel van
Le château de } Mr Deseille
- Hansbeke De brouwerij van
La brasserie de } Hansbeke
- Hansbeke De dorpstraat - La rue du village
- Hansbeke De pastoriĳ - La Cure
- Hansbeke Aan de brug - Au pont.

Uitgeversnaam in schrijffletters

- Hansbeke Eene dreef van 't kasteel van
Une allée du château de } Hansbeke

Uitgeversnaam in drukletters

- Hansbeke Het kasteel van
Le château de } Hansbeke
- Hansbeke Eene dreef van 't kasteel van
Une drève du château de } Hansbeke

Hansbeke. De kerk-L'église
Uitgever: D. Hendrix, Rue Cuylits, 84, Anvers (1900)
(Verzameling Julien De Baets, Hansbeke)

De parochiekerk werd circa 1790 volledig herbouwd, behoudens de toenmalige toren met lage tentvormige kap. In 1872 werd de kerk met een travee verlengd, een hoogkoor en twee sacristieën werden aangebouwd. Omstreeks 1875 werd het stompe torendak door de spitse toren vervangen, die op 19 oktober 1918 door aftrekkende Duitse soldaten werd opgeblazen. De pastorie, achter een hoge bakstenen muur met brede houten ingangspoort tussen gemetselde pilasters, werd in 1900 bewoond door pastoor Hyppoliet De Herde.

De afbeelding op deze kaarten beslaat slechts een deel van de prentzijde. Het zijn herdrukken van hogervernoemde prentkaarten.

c. *D. Hendrix, 293, Avenue Plantin, Anvers.*

- Château de Hansbeke - Une allée
- Château de Hansbeke - L'étang
- Château de Hansbeke - Les remises

- Hansbeke Aan de brug - Au pont (herdruk)

d. *D. Hendrix, 293, Plantijnlei, Antwerpen*

- Hansbeke De statie - La station (herdruk)
- Hansbeke De kerk - L'église (herdruk)

Al deze prentbriefkaarten van D. Hendrix, uitgezonderd de laatste twee, dragen op de adreszijde de volgende tweetalige tekst:

Carte Postale, Postkaart

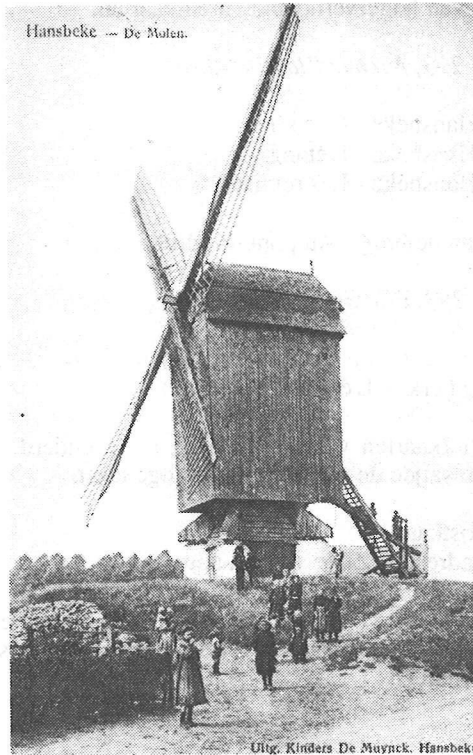
Coté réservé à l'adresse - Zijde van het adres alleen.

Ze dateren derhalve van vóór 1905. De fotokaarten met adres „Rue Cuyllits/Cuyllitsstraat” verschenen omstreeks 1900 (6), deze met adres „Avenue Plantin” een paar jaar later.

2. *Uitg. Kinders De Muynck Hansbeke*

De verkoop van lokale prentbriefkaarten gebeurde praktisch uitsluitend in de desbestreffende lokaliteit. Het ligt dan ook voor de hand dat de fotograaf of het atelier voor fototypie plaatselijke verkooppunten zocht. Dorpswinkeliers werden daartoe aangesproken. Ze werden blijkbaar gevraagd de gehele oplage van de postkaarten voor eigen rekening te nemen en werden dan zogenaamd als uitgever bestempeld. Ze duiden meestal zelf de gebouwen of straatzichten aan die voor een fotografische opname in aanmerking kwamen waarbij hun eigen winkel vanzelfsprekend niet vergeten werd.

De „Kinders De Muynck Hansbeke” (7) engageerden zich in 1904 als uitgever van een reeks prentbriefkaarten, die zowel in kleuren als in gewone druk verscheen.

Hansbeke. De Molen
Uitgever: Kinders De Muynck Hansbeke (1904)
(Verzameling Julien De Baets, Hansbeke)

De korenwindmolen, een houten standaardmolen op hoge gemetselde teerlingen, stond ten noorden van het dorp aan de westkant van de huidige Vaartstraat tegenover het Lindestraatje. Hij behoorde in 1904 toe aan de weledele gravin Lucie Borluut, gemalin van graaf Boudewijn de Bousies. De toenmalige molenaar was Theofiel Vanden Kerckhove, gehuwd met Virginie Gaillaert, beiden uit Knesselare, die op 24.12.1909 naar Merendree vertrokken. Aan het begin van het weggetje naar de molen staat Emma Beirnaert die haar neefje Leon De Muynck vasthoudt. Boven de „meulenbergh” steekt het zadeldak uit van de in 1878 gebouwde neo-classicistische kapel, toegewijd aan Onze Lieve Vrouw van Lourdes.

- Hansbeke De Statie
- Hansbeke De Statiestraat
- Hansbeke De Dorpstraat
- Hansbeke De Pastorij
- Hansbeke De Kerk
- Hansbeke De Molen
- Hansbeke De Brug
- Hansbeke De Brouwerij
- Hansbeke De Vijver & achterkant van 't Kasteel

De keerzijde van deze kaarten was uitsluitend voorbehouden voor naam en adres van de bestemming en van de afzender, zoals blijkt uit een op deze zijde voorkomende ééntalig Franse tekst:

Carte Postale
Ce coté est exclusivement réservé à l'adresse

en de aanduidingen, schuin over de linkerbovenhoek:
Expédié par M.. Demt à..Rue..N°..

3. *Uitg. Kinders De Muynck*

Blijkbaar verliep de verkoop van de „Hansbeekse” postkaarten zeer vlot want vermoedelijk nog in 1905 verscheen bij de Kinders De Muynck een nieuwe reeks genummerde prentkaarten.

- 12423 Hansbeke Laiterie - Melkerij
- 12424 Hansbeke Eglise et Rue du Village - Kerk en Dorpstraat
- 12425 Hansbeke Château de Hansbeke - Kasteel van Hansbeke
- 12426 Hansbeke Château de M. De Seille - Kasteel van M. De Seille (achterkant)
- 12427 Hansbeke Château de M. De Seille - Kasteel van M. De Seille (voorkant).

De keerzijde van deze kaarten, waarop volgende tweetalige aanduidingen voorkomen,

Carte postale-Postkaart
Correspondance-Briefwisseling Adresse-Woonst

Hansbeke. Gemeentehuis
Uitgever: J. Martens Hansbeke (1905)
(Verzameling Julien De Baets, Hansbeke)

Zicht in noordelijke richting op de Dorpstraat tijdens de middagpauze van een zomerse vakantiedag. Een twaalfstal kinderen poseren voor de fotograaf. Het meisje met witte voorschoot in het midden van de straat is Clara Martens. Tegenover het ingangshekken en de hoge metalen omheining van het kerkhof staat het gemeentehuis (met bovenverdieping), bewoond door het echtpaar Emiel Olivier-Leonie Vander Haegen. Op het einde van de steenweg, waarvan de bermen over de volle breedte gekasseid zijn, bemerkt men de houten dorpsmolen.

mocht zowel met een tekst als met het adres van de bestemming beschreven worden.

4. Uitg. J. Martens Hansbeke

Korte tijd na de uitgave van de vorige kaarten verscheen bij J(oannes) Martens Hansbeke (8), wellicht nog in 1905, andermaal een reeks genummerde postkaarten met dezelfde typetekst op de keerzijde.

- 12950 Hansbeke Gemeentehuis
- 12951 Hansbeke Ingang van het Dorp
- 12952 Hansbeke De Kerk
- 12953 Hansbeke Kasteel van M. de Seille
- 12954 Hansbeke Kasteel van de graaf de Bousie (sic)
- 12955 Hansbeke De Statie.

5. Uitg. D. De Muynck

Omstreeks 1910 werden door D(ésiré) De Muynck (9), intussen gehuwd, nieuwe prentbriefkaarten uitgegeven, eens met Nederlandse of tweetalige, dan weer met ééntalig Franse titels.

- Hansbeke Dorpstraat
- Hansbeke De Kerk en 't Dorp
- Hansbeke Melkerij
- Hansbeke Villa de Mr le Notaire Blomme
Villa Mr den Notaris Blomme
- Hansbeke Brasserie de Mr Van Hecke-Brouwerij
- Hansbeke Château de Mlle De Schuyter.

6. Uitg. J. Martens-De Vreese

Omstreeks hetzelfde jaar verscheen ook bij J(oannes) Martens-De Vreese een nieuwe reeks prentbriefkaarten in kleuren- en gewone druk, verzorgd door „Phototypie M. Marcovici Bruxelles”. De naam van de uitgever komt op de voorzijde of op de keerzijde van de kaart voor.

- Hansbeke Statieplaast (lees Statieplaats)

Hansbeke. De Statiestraat
 Uitgever: Kinders De Muynck Hansbeke (1904)
 (Verzameling Julien De Baets, Hansbeke)

Zicht op de Statie- of Dorpstraat vanaf de zuidkant van de spoorlijn Gent-Brugge, aan de bewaakte met baren uitgeruste overweg. De beweging in de dorpstraat van mensen met draagkorven wijst op een zomerse koopjesdag. Vóór het wachthuisje poseert „Grote Raes”. Achter de zware afsluiting van afgedankte spoorbiels en de loofrijke lindebomen staat de afspanning „In de Statie” van Joannes Martens, tegenover het stationsplein en de herberg van Karel Wille.

- Hansbeke De Brug
- Hansbeke De Statie
- Hansbeke Dorpstraat
- Hansbeke Kasteel van M. Léon Van der Plaetse
- Hansbeke Binneste van der Kerk (sic)
- Hansbeke Panorama
- Hansbeke Kasteel van Mlle De Schuijter
- Hansbeke Kasteel van M. de Seille
- Hansbeke Achter Kant van het Kasteel van Graaf de Boussies (sic).

II. Prentbriefkanten na wereldoorlog I

2. *Photo E. Joye Landegem (en consoorten)*

Op 19 oktober 1918 tijdens de terugtocht van de Duitse troepen werd de kerktoeren van Hansbeke opgeblazen. Gedurende de daarop volgende beschieting van het dorp, van 20 oktober tot 2 november, door Duits artillerievuur vanaf de oostzijde van het Schipdonkkanaal, werden de kerk en talrijke dorpshuizen zwaar beschadigd of vernield.

Na de wapenstilstand werden verscheidene prentkaarten van de puinen van het dorp, gefotografeerd tijdens de wintermaanden 1918-1919, verspreid. De meeste kaarten dragen op de voorzijde de plaatsnaam Hansbeke en een titel. Op twee ervan staat een verwijzing naar een fotograaf: „Photo E. Joye Landegem”. Op de keerzijde van de kaarten komen geen teksten voor, enkel een belijning op de adreskant.

- Hansbeke Dorp (Dorpstraat Zuid)
- Hansbeke Dorp (Dorpstraat Noord)
- Hansbeke Puinen der Kerk (vernieelde toeren)
- Hansbeke Binnen der Kerk. Koor
- Hansbeke Puinen Binnenste der Kerk(oksaaal)
- Hansbeke Puinen van het huis van Mr Muylaert
- Hansbeke Puinen van het huis van Mr Vuylsteke
- Hansbeke Puinen van het huis van Mr THoof
- Hansbeke Puinen Meerendréstraat (huis wed. A. De Muynck)
- Hansbeke Puinen van het Dorp (huis Aug. Geirnaert)
- Hansbeke Puinen van het Dorp (huizen Vuylsteke, De Muynck, Saelens)
- Hansbeke Puinen van het Dorp (huis Henri Janssens)
- Hansbeke Puinen-Dorp (Huis Francies Standaert)
- Hansbeke Puinen aan de Vaartbrug

Een drietal kaarten zonder titel vertonen de puinen van

- Het stationsgebouw
- Het huis van Maria Martens, weduwe E. Hanssens
- De oude kosterswoning in de Merendreestraat.

8. *Uitg. Muylaert-Buyle Hansbeke*

Het echtpaar Muylaert - Buyle Hansbeke (10), dat parochiaal en gemeentelijk drukwerk verzorgde, gaf in 1919 eveneens enkele prentbriefkaarten uit:

- Hansbeke Dorpstraat
- Hansbeke Gemeentehuis-Dorp
- Hansbeke Het Klooster
- Hansbeke Villa van Jufvr de Schuyter
- Hansbeke De Brug
- Hansbeke Kasteel Voorkant
- Hansbeke Kasteel Achterkant
- Hansbeke Kasteel De Vijver
- Hansbeke De Melkerij

9. *Uitg. D. De Muynck*

Na de heropbouw van de kerktoren in 1922 verscheen bij Désiré De Muynck een postkaart met afbeelding van de herstelde kerk en nieuwe toren.

- Hansbeke L'Eglise - De Kerk

III Prentbriefkaarten vóór wereldoorlog II

10. *Em. Beernaert Lokeren*

De kunstfotograaf Em(iel) Beernaert Lokeren gaf omstreeks 1937 twee prentbriefkaarten in eigen beheer uit, de ene met ongekartelde, de andere met gekartelde randen.

- Hansbeke Kasteel: Graaf de Bougies (sic)
- Hansbeke Het Klooster.

De keerzijde van deze kaarten vermeldt: „Kunstfotographie-Geïllustreerde postkaarten. Em. Beernaert Poststr. 41 Lokeren”. Beide kaarten waren voorlopers van verschillende prentbriefkaarten die, onder de geciteerde hoofding, met medewerking van de volgende Hansbeekse winkeliers werden uitgegeven. Deze kaarten met gekartelde randen, die vermoedelijk ook dateren van 1937 of van korte tijd nadien, vermelden de naam van uitgever en kunstfotograaf telkens op de keerzijde.

11. Uitg. Wwe Désiré De Muynck, klerstoffen

- Hansbeke Kerk en Gemeenteplaats
- Hansbeke De Dorpstraat

12. Uitg. De Muynck M. Statie 15 (11)

- Hansbeke Het Stationplein
- Hansbeke De Statie
- Hansbeke Zicht in de Dorpstraat (Zuid)
- Hansbeke Dorpstraat en Kerkzicht
- Hansbeke Gemeentehuis en Dorpstraat
- Hansbeke De Kerk en Pastorij
- Hansbeke Kasteel (herdruk)

13. Uitg. Onderbeke-Raes (12)

- Hansbeke De Kerkweg

14. Uitg. Onderbeke-Raes (Dorp)

De voorgaande postkaart werd bij dezelfde uitgever gevolgd door:

- Hansbeke Dorpstraat en Gemeentehuis
- Hansbeke Het Station en Omgeving
- Hansbeke De Kerk en Pastorij (herdruk)
- Hansbeke Kasteel Graaf de Bougies (sic) (herdruk).

Deze kaarten onderscheiden zich van de vorige door de toevoeging (Dorp)

aan de uitgeversnaam, en het initiaal E. in plaats van Em. als voornaam aanduiding van de fotograaf.

IV. Prentbriefkaarten na wereldoorlog II

15. Uitg. Gezusters De Muynck Statie 17

Onder de uitgeversnaam „Gezusters De Muynck, Statie 17” (of Marguerite en Irma De Muynck) verscheen omstreeks 1955 een nieuwe reeks prentbriefkaarten met ongekartelde randen, eveneens verzorgd door „Kunstfotografie-Geïllustreerde Postkaarten. E. Beernaert Poststr. 49 Lokeren”. Intussen was de woonplaats zowel van de uitgever als van de fotograaf officieel van huisnummer veranderd.

- Hansbeke Station en Omgeving
- Hansbeke Dorpstraat
- Hansbeke Kerkbinnenzicht
- Hansbeke Het Klooster
- Hansbeke Kasteel „Graaf de Bousies” (eindelijk de juiste spelling)
- Hansbeke De Kerk en Pastorij (herdruk)

16. Foto: Mertens Zoon Zellik

Omstreeks hetzelfde tijdstip verspreidde het fotoatelier „Mertens Zoon Zellik” (13) ook een viertal geïllustreerde postkaarten met gekartelde randen, alle over het klooster.

- Hansbeke Klooster (kloostergebouw)
- Hansbeke Klooster (binnenzicht kapel)
- Hansbeke Klooster (binnengang rusthuis)
- Hansbeke Klooster (kapel en binnentuin).

17. Gez. De Muynck

Van recente datum (1975) zijn de gekleurde postkaarten die onder de naam van de hiervoren vernoemde „Gez(usters) De Muynck” uitgegeven en verzorgd werden door „Combiar Imprimeur Macon” en waarvan S.P.A.D.E.M. het copyright bezit.

- 9842 Hansbeke Ac111-5A Luchtopname Centrum
- 9842 Hansbeke Ac111-6A Luchtopname Kasteel.

18. De Muer Eric Dorp 29 Hansbeke

Tenslotte verscheen een tiental jaren geleden (1977) een gekleurde drieprenten-postkaart onder naam van De Muer Eric winkelier Dorp 29 Hansbeke, met het merkteken „Nels” op de keerzijde.

- Hansbeke Kerk - Kasteel - Gemeentehuis

Overzichtelijke tabel

De resultaten van de proeve van inventarisatie en datering van de geïllustreerde postkaarten van Hansbeke worden in onderstaande tabel samengevat.

Uitgever	Bekend aantal prentbriefkaarten	Vermoedelijk uitgiftejaar
D. Hendrix		
Rue Cuylits 84 Anvers	5	1900
Cuylitsstraat 84 Antwerpen	9	1900
293 Avenue Plantin Anvers	4	1902
293 Plantijnlei Antwerpen	2	1905
Kinderen De Muynck Hansbeke	9	1904
Kinders De Muynck	5	1905
J. Martens Hansbeke	6	1905
D. De Muynck	6	1910
J. Martens-De Vreese	10	1910
E. Joye Landegem (en cs)	17	1918
Muylaert-Buyle Hansbeke	9	1919
D. De Muynck	1	1922
Em. Beernaert Poststraat 41 Lokeren	2	1937
Wwe Désiré De Muynck	2	1937
De Muynck M. Statie 15	7	1937
Onderbeke-Raes	4	1937
Onderbeke-Raes (Dorp)	4	1937
Gezusters De Muynck Statie 17	6	1955
Mertens Zoon Zellik	4	1955
Gez. De Muynck	2	1975
De Muer Eric Dorp 29 Hansbeke	1	1977
Voorlopig totaal	112	

Uitgaande van de vermoedelijke datering van deze reeksen prentbriefkaarten, die aan de hand van één of meer duidingen kon worden bepaald, wordt het wederzijds mogelijk zekere opgetreden wijzigingen van het landschap, van het dorpsbeeld of van het bouwkundig erfgoed in de tijd terug te plaatsen. Nadere toelichtingen over, aanvullingen of verbeteringen van dit (wellicht nog onvolledig) overzicht van de Hansbeekse prentbriefkaarten worden met dank op het redactieadres aanvaard.

A. MARTENS
Gent

Noten

- (1) H. VANNOPPEN, *Een postgeschiedenis voor een landelijke gemeente. Bronnen en benaderingswijze* in *Ons Heem*, jg. 42, 2, 1988, blz. 41-56.
- (2) L. DE RUYCK, R. MOELAERT, A. RIJSERHOVE, *De kerkdorpen Merendree en Hansbeke heemkundig bekeken*, Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 1979.
- (3) Op 12 september 1913 zond een zekere Rik vanuit Hansbeke een kaartje met afbeelding van het „Kasteel van M. de Seille” aan Mme. We. Flies te Bornem met het volgende berichtje: „Nu zitten we nog 4 uren boven Gent, te Hansbeke, de melkerij afzien. Wij zijn hier aan 't dansen. Tot Woensdag of tot Zondag. Rik.” Hieruit blijkt dat toentertijd (groepen) geïnteresseerden een leerzaam bezoek mochten brengen aan de nieuwe melkerij van Graaf Boudewijn de Bousies, die trouwens als een ware modelinrichting kon doorgaan.
- (4) Op 21 september 1919 stuurde een zekere Jeanne aan haar vriendin Marguerite Claeys te Aalter het volgende ironische briefkaartje met afbeelding van „Hansbeke Kasteel De Vijver”: „Snoes, Goed in Hansbeke aangekomen zulle. Ook moet ik u de beste groeten van Julia sturen. Zij had ook graag gehad dat ge mede waart gekomen. Enfin 'tzal op nen anderen keer zijn. Nogmaals hartelijk bedankt voor uw goed onthaal en de beste groeten voor je goede ouders. Duizende kussen van je trouwe vriendin, Jeanne. De groeten aan Dolfke. Zeg het hem zulle. 'k Zit morgen toch in Antwerpen en dan kan 't geen kwaad meer.”
- (5) Désiré Hendrix (°Meeswijck 15.01.1867, † Antwerpen 29.07.1942) was handelaar in schrijf- en rekenmachines en ook fotograaf. Hij woonde aanvankelijk in de Cuyllisstraat te Antwerpen. Omstreeks de eeuwwisseling bouwde hij er een woning op de Plantijnlei (waar tegenwoordig de Bank J. Van Breda gevestigd is) die hij alleszins vóór 1903 betrok. Hij bezocht uit hoofde van zijn beroep verschillende streken van het land, per trein, tot wanneer de Duitse bezetter tijdens de eerste wereldoorlog

- het maken van fotografische opnamen verbod.
- (6) De vroegste afstempeling op één der kaarten uit de verzameling van J. De Baets dateert van 31.08.1902. De kaart werd verstuurd door Isidoor Alyn, hoofdonderwijzer te Hansbeke, aan drukker-uitgever D. Desmijter Houtmarkt 9 Veurne. Op de prentzijde staat." 31.08.02, Mijnheer, ik heb nog immer het 2e deel van De Algemeene Raadgever niet ontvangen. Gegroet. Is. Alyn."
 - (7) Toen Pieter Jan De Muynck, „Koopman in scheikundige vette”, weduwnaar van Pelagie Galens, op 27 november 1903 te Hansbeke overleed waren nog drie volwassen kinderen ongehuwd: Désiré, Emilie en Rosalia. Deze Kinders De Muynck woonden op de zuidelijke hoek van het Sint-Vincentiusstraatje en de Dorpstraat nabij het klooster. Emilie en Rosalie leidden er een winkel in klerstoffen.
 - (8) Joannes Martens, koopman, zoon van Petrus en Eugenie Coddens, woonde in de afspanning „In de Statie” aan de ingang van het dorp tegenover het stationsplein. Zijn vrouw Leonie De Vreese, dochter van Petrus en Rosalie Leusen, hield er een winkel in kinderkleding.
 - (9) Nadat zijn jongere zusters Emilie en Rosalia gehuwd waren, liet Désiré De Muynck, handelaar in veevoeders en meststoffen, het ouderlijk huis op de hoek van het Sint-Vincentiusstraatje, dat hij na het overlijden van zijn vader geërfd had, in 1909 afbreken. Op dezelfde plaats werd een nieuw huis met twee bouwlagen opgericht. Hij huwde in hetzelfde jaar met Emerence Verhelst.
 - (10) Cesar Muylaert, afkomstig van Gijzegem, werd in 1908 tot koster te Hansbeke benoemd. Hij was gehuwd met Maria Buyle uit Herdersem. Hij woonde aanvankelijk in de Merendreestraat, later verhuisde hij naar het herenhuis aan de spoorlijn achter de kerk. In 1920 vertrok hij naar Moorsel. Hij werd als koster opgevolgd door Frans Snellings die zich trouwens in de woning van zijn voorganger vestigde.
 - (11) Marguerite De Muynck, dochter van Adolf en Elodie Beirnaert, woonde (samen met haar zusters Maria en Irma) in een textielwinkel aan het stationsplein naast de herberg St.-Cecilia.
 - (12) Casimir Onderbeke, gehuwd met Rachel Raes, woonde in de herberg „Het Huis van Vinderhoute” op de westzijde van de Dorpstraat ten noorden van het kerkhof. Ze hielden er ook een kruidenierswinkel open.
 - (13) Het fotoatelier Mertens Zoon werd opgericht in 1914 door Frans Mertens, grootvader van de huidige zaakvoerder Roland Mertens, en is gevestigd in de H. De Kosterlaan 17 te 1730 Zellik. De firma heeft vooral door haar schoolfotografie bekendheid verworven. Reeds 75 jaren worden de scholen over gans België door de fotogra(f)en van het bedrijf bezocht, in het begin per fiets, later per trein en uiteindelijk per auto om de kinderen in groep (klasfoto) of individueel te fotograferen. De ontwikkeling en het afdrukken van de foto's, aanvankelijk met de hand, gebeurt sedert 1958 volautomatisch. Voor het eerst in 1955 werden de zwart-wit foto's gedeeltelijk en in 1969 volop door kleurfoto's vervangen.

EEN INWONER VAN MERENDREE IN HET LEGER VAN NAPOLEON

In 1989 herdacht men de 200e verjaardag van de Franse Revolutie. Er zijn dan ook dat jaar nogal wat artikelen en boeken over die bewogen tijd uit onze geschiedenis verschenen (1).

Wij willen deze herdenking niet onopgemerkt laten voorbijgaan en richten daarom onze aandacht op de gewone man uit die tijd, de Vlaamse soldaat in het leger van Napoleon.

In ons tijdschrift is er al een en ander verschenen over deze soldaten (2), over de gesneuvelden (3) (4), over hun miserie, over hun lijden, honger en gevechten (5). Deze bijdrage kwam tot stand dank zij een soldatenboekje of *Livret*, waarschijnlijk het enige bekende soldatenboekje in het Land van Nevele (6).

Oorsprong en beschrijving van het soldatenboekje

In 1966 werd het boekje me geschonken door de heer Julien Pieyns uit Landegem. De man was tewerk gesteld in de plantenafdeling van de Rijksuniversiteit met aan het hoofd Prof. Dr. Maton. Deze dienst legde ook een verzameling aan van landbouwmedailles van veeprijskampen en paardemarkten. De heer Pieyns trok Landegem en Merendree rond op zoek naar medailles. Zo ontdekte hij het soldatenboekje op een hoeve te Merendree. Jammer genoeg heeft hij nooit de naam willen medelen (7). Het boekje heeft een perkamenten schutblad 29,5 cm op 17,7 cm; de buitenzijde is voor een kwart beschreven in sierlijk handschrift, de binnenzijde eveneens, maar hier is de bladvulling naar onder toe uitgevoerd met krullende streepjes en bladeren, in rode en blauwe inkt; de tekst zelf is in zwarte inkt geschreven en van kerkelijke aard; het schrift zou dateren uit het einde van 15e eeuw (8).

De omslag is dus een gedeelte van een blad dat oorspronkelijk tot een boek behoorde. Zo een blad was 25 cm breed; oude naaisporen zijn nog voorhanden. Het boekje is dichtgehouden met een lintje van 30 cm lengte en 7 mm breedte, gemaakt in vlasvezel. Het boekje of *Livret* meet 18 cm op 12 cm en bevat 44 bedrukte bladzijden, samen genaaid met een vastouwttje. Het is gedrukt te „Abbeville, de l'Imprimerie de Deverté Fils, rue S. Gillis”. De bladzijden 1, 2, 4, 5, 6, 7, 25, 26, 29 en 32 zijn volledig of gedeeltelijk beschreven.

Wat leert het boekje ons

Op de eerste bladzijde staat het Regiment vermeld, hier is dat het „6e Regiment de Cuirassiers, 10 compagnie, 5e Escadron”. De naam van de soldaat is *Hertleer Maximilien Carolus*, zoon van Joannes Francies Hertleer en van Marie Thérèse Van Horlaendt (9). Hij werd te Merendree geboren op 17 april 1790, was sinds 1810 ingeschreven op de militielijst en werd opgeroepen op 13 juli 1812. Over soldaat Hertleer weten we door het boekje dat hij 1,66 m groot was, een rond gezicht had, bruine ogen, een gewone neus en middelmatige mond, een ronde kin en bruin haar en wenkbrauwen. Met deze gegevens zou men gemakkelijk een robotfoto kunnen samenstellen. Bladzijde twee bevat bovenaan het stamnummer, namelijk nummer 1938. Het gedeelte „grote veldslagen” is niet ingevuld. De bladzijden vier, vijf, zes en zeven vermelden alle betalingen van de soldijen, alsook deze van de aftrekbare posten voor uniformstukken. De eerste betaling gebeurde op 23 juli 1812, zijnde 35,25 fr. Op 1 augustus blijft er nog 28,8 over. Op 1 januari 1813 bedraagt het tegoed 32,95, doch op 5 juli 1813 is dat gedaald tot 11,30. Op 1 januari 1814 werd 30 aangetekend, dit is dan ook het laatste bedrag dat werd ingeschreven. Alle volgende bladzijden zijn niet beschreven. Op bladzijde 25 komt het uniform aan de beurt. We zien dat *Cuirassier* Hertleer zijn *habit* en *vestes* ontvangt op 19 september 1812, aangevuld op 20 augustus 1812 met een *Gilet d'écurie*, een *pantalon de treillis*, een *casque*, een *bonnet de police*, *culotte de peau*, en een *chapeau*. Daarbij komt nog een *culotte de peau* op 3 juli 1813. Op 20 augustus 1812 ontvangt Hertleer een *ceinturon en buffle blanc*, een *giberne montée*, een *porte giberne*, een *paire de bottes* en een *paires d'éper*. Op bladzijde 29 staat het uitreiken van een *carabine*, een *sabre*, een *pistol* en een *porte de cuirasse* ingeschreven. Verder op bladzijde 32 is op 20 augustus 1812 vermeld een *paire de guêtres*, een *col noir*, een *gant à parem* en op 15 september 1812 komt er een *sac à avoine*, een *boucl. de soul.*, een *boucle de jarr.*, een *étrille*, een *brosse*, een *peigne*, een *éponge*, een *paire d'éperon* en een *corde à fourrage* bij. Met dit alles was de uitzet volledig en eindigt het boekje. Aan de hand van de afhoudingen weten we dat soldaat Hertleer voor zijn uniform 64,35. diende af te dragen Gedurende zijn twee jaren soldatendienst heeft hij drie hemden aan 4,40. het stuk versleten, zelfs het boekje is aangerekend aan 0,55. Per kwartaal is een vergoeding ingeschreven van 9,25.

Staat van dienst

Over zijn soldatendienst weten we zeer weinig, hij was ingelijfd bij het 6ème Régiment de Cuirassiers.

DURÉE DES EFFETS.

HABILLEMENT.

Habit	4 ans.
Veste	4 id.
Culotte de drap	1 id.
Manteau	9 id.
Surtoit	2 id.
Gilet d'écurie.	2 id.
Bonnet de police.	id.
Pantalon de treillis.	1 id.
Culotte de mouton	1 id.

ÉQUIPEMENT.

Ceinturon en buffle blanc	20 ans.
Giberne montée	20 id.
Bretelle de fusil	20 id.
Porte-manteau.	9 id.
Bottes	5 id.

HARNACHEMENT.

Selle complète	20 ans.
Couverture de laine	8 id.
Schabraque	8 id.

EFFETS AU COMPTE DES

Chemises.	Etrille.
Paires de bas.	Peigne.
Col noir.	Éponge.
Paires de souliers.	Sac à poudre.
Paires de guêtres noires.	Boîte à graisse.
Paires de guêtres grises.	Brosse à habit, et autres.
Sac à avoine.	Ciseaux.
Cocarde.	Corde à fourrage.
Brosse.	

Tweede bladzijde waarop alle uitrustingsstukken vermeld staan.
(Documentatie museum Rietgaverstede, Nevele)

ne sunt omnia ista regna
et magna quodam propheta
uemente inuente omnia
expleta. id peccata secula
destruata delecta et ppha
nata in euclumt in deat
tur pphare uentura

et in terram.
et aduabam pphat obendit
polluit enim
et aduabam pphat obendit
regnum et pri
templum. quos pphat
aptes eius.

flu
tur
qu
tra
ac
tra
citt
ti a
te p
m
t q
qu
qu

Alli precipitauit. ad eorum peccante ppho h iudicij
rederet qd uamit natiuam. si pphat nec nobis
qui d oleastro pphat natiuam. si eorum deper officia
qnto magis ista pphat natiuam. pphat iure et coufita
spota ill e ceta. vii aditit regna adexte. t. z. alibi pul

22

Het 15e eeuws schrift op een fragment van de perkamenten omslag waarin het soldatenboekje gebonden was. (Documentatie museum Rietgaverstede, Nevele)

De term *kurassier* vinden we voor het eerst op het einde van de 16e eeuw en betekende toen een soldaat met *kuras*. Hiermee werd dan zowel een infanterist als een soldaat te paard bedoeld. In de 17e eeuw ging de naam over naar het korps van de zware ruitery.

De taak van de kurassiers bestond erin in volle galop op de vijand in te stormen. De helm met de wapperende paardeharen had vooral een afschrikkingseffect tijdens de charge. In het Franse leger had men sinds 1804 twaalf regimenten kurassiers. Het 6e regiment waarin Hertleer diende had als herkenningkleuren op de halsbord en schouderstukken roze en blauw, de uniformjas was in het blauw linnen (10). Gelet op de blanco bladzijden in het boek zal soldaat Hertleer waarschijnlijk aan geen gevechten hebben deelgenomen. We veronderstellen dat hij ergens in kwartier of kazerne lag. Zijn *compte courant* is afgetekend door Marucoi.

Op zoek naar de verloren zoon

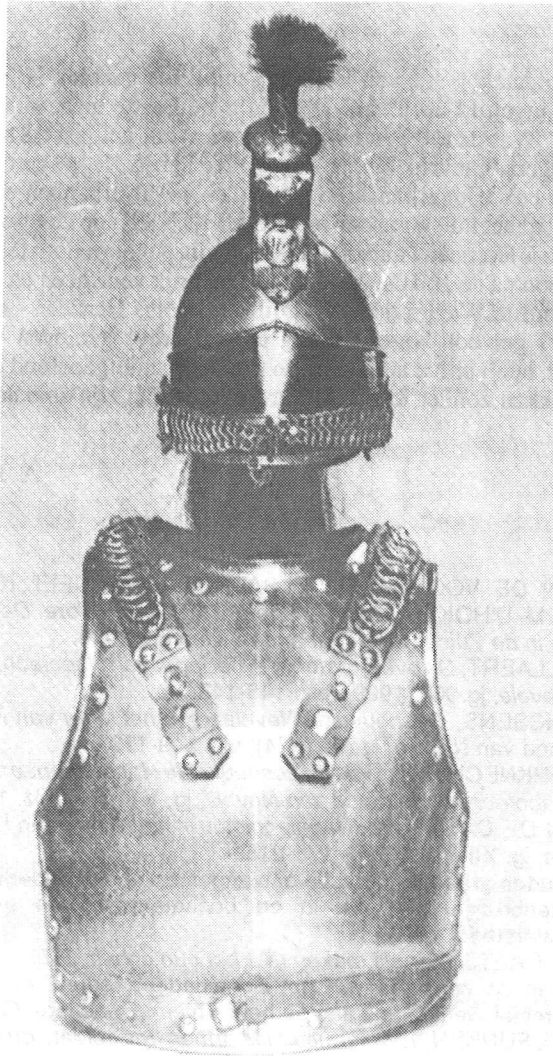
Bij het doorbladeren van het soldatenboekje beкроop ons de lust op zoek te gaan naar de kurassier van Merendree.

Daar het oudste geboorteregister van deze gemeente dagtekent van 1798 diende het parochieregister aangesproken te worden. Daarin vinden we de man terug, zijn ouders, de geboorte, de peter en meter alsook de doopdag op 18 april 1790 (11). We veronderstelden dat Hertleer, eens zijn soldatendienst achter de rug naar zijn geboortedorp kon teruggekeerd zijn en daar eventueel gehuwd of gestorven is. Alle registers van huwelijken en overlijdens werden doorzocht van de voormalige gemeenten Merendree, Landegem, Vosselare, Nevele, Poesele en Hansbeke, maar we vonden Hertleer niet meer terug (12). We zochten verder in het bevolkingsregister van Merendree van 1825-1846, en vonden op de wijk Durmen nr. 78 Marie-Thérèse van Hoorlaendt samen met haar zonen Karel Hertleer, timmerman van beroep en zijn broer Felix, beroep werkmán. In het register van 1847-1870 is enkel nog Felix ingeschreven, van moeder Marie-Thérèse en Karel vinden we geen spoor meer (13).

We veronderstellen dat Hertleer na het overlijden van zijn moeder uitgeweken is naar een gemeente die nu niet behoort tot het huidige Nevele. Maar wanneer iemand de gemeente verliet werd er naast zijn naam geschreven „vertrokken naar” gevolgd door de nieuwe verblijfplaats, maar ook dat vonden we niet terug. Een andere mogelijkheid is dat de man gewoon uitgeweken is b.v. naar Amerika. Dan werd gewoonlijk niets ingeschreven daar men de persoon verder als inwoner bleef beschouwen. Bij het opmaken van een nieuwe register werd hij dan gewoon niet meer opgenomen.

Een Franse kurassier
(Foto Koninklijk Museum van het leger en
van de krijgsgeschiedenis, Brussel)

Helm en borstplaat van een kurassier
(Foto Koninklijk Museum van het leger en
van de krijgsgeschiedenis, Brussel)

Besluit

Achter het soldatenboekje van Hertleer schuilt een geheim. Hij werd in het Franse leger ingelijfd op 13 juli 1812 en is de laatste maal uitbetaald op 1 januari 1814. Wat daarna? In het eerste kwart van het jaar 1814 rukten de verbonden legers Frankrijk binnen en bezetten Parijs. Napoleon deed afstand van de troon, ook voor zijn nakomelingen, en werd verbannen naar Elba. In zijn plaats werd het huis Bourbon met Lodewijk XVIII op de troon geplaatst. In die periode is Hertleer waarschijnlijk naar zijn geboortedorp teruggekeerd. Toen Napoleon na de 100 dagen terug in Frankrijk verscheen en uiteindelijk verslagen werd te Waterloo is Maximilien Carolus Hertleer - in de bevolkingsregisters gewoon Karel - rustig te Merendree gebleven ver van het krijgsgewoel, heeft er het ambacht van timmerman uitgeoefend en is uiteindelijk vertrokken zonder iets anders na te laten dan zijn soldatenboekje of *Livret*.

A. JANSSENS

Noten

- (1) H. VAN DE VOORDE, P. DELSAERDT, L. PERNEEL, K. VERAGHTERT, M. D'HOKER, *Bastille, Boerenkrijg en Tricolore. De Franse Revolutie in de Zuidelijke Nederlanden*, Leuven, 1989.
- (2) A. BOLLAERT, *De overgrootoom in het leger van Napoleon*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), blz. 145-148.
- (3) A. JANSSENS, *Gesneuvelde Nevelaars in het leger van Napoleon*, in *Het Land van Nevele*, jg. V (1974), blz. 119-123.
- (4) L. LEENKNECHT, *Lijst van de gesneuvelde Hansbekenaars in het leger van Napoleon*, in *Het Land van Nevele*, jg. V (1974), blz. 158-160.
- (5) J. VAN DE CASTEELE, *Napoleonisten in het Nevelse*, in *Het Land van Nevele*, jg. XII (1981), blz. 175-218.
- (6) Wij zouden graag een reactie ontvangen op ons vermoeden.
- (7) Soldatenboekje of *Livret* in de documentatie van het museum Rietgaverstede, 1966.
- (8) A. DE BAETS, *Kennis maken met het oud schrift*, 1988.
- (9) Lijst van de conscrits van het Scheldedepartement nr. 1599-1604, Rijksarchief Gent (Dank aan de heer Thierry Dhaeyere, Gent).
- (10) L. en F. FUNKEN, *L'uniforme et les armes des soldats du premier Empire*, Doornik, 1968.
- (11) R.A.G., parochieregister Merendree, nr. 10.
- (12) G.A. Nevele, registers van geboorten, huwelijken en overlijdens. (Dank aan gemeentesecretaris P. Raman en de bevolkingsdienst).
- (13) G.A. Nevele, bevolkingsregisters Merendree van 1825-1846 en 1847-1870.

SPREKENDE STENEN IN LOTENHULLE

Inleiding

De eerste sprekende stenen die ik me bewust herinner, zijn de stenen tafels van Mozes uit de gewijde geschiedenislessen op de lagere school. Wellicht waren die tafels van steen omdat dit materiaal in de bijbelse tijd synoniem was met duurzaamheid, bestendigheid, eeuwigheid. Een eeuwig geldende boodschap verdiende toch een even duurzaam materiaal?

Toen Mozes vaststelde dat het uitverkoren volk een gouden kalf aanbad in plaats van de God van de 10 geboden was zijn woede wellicht bovenmenselijk groot. Anders was hij er nooit in geslaagd eigenhandig die goddelijke geschenken aan diggelen te slaan tegen de voet van de berg.

In de loop van de mensengeschiedenis hebben ontelbare groten der aarde het voorbeeld van de God van Mozes nagevolgd en het materiaal „steen” gebruikt om een of andere eeuwig boodschap aan hun nageslacht over te leveren.

In zijn harde duurzaamheid trotseert steen immers vaak beter de tand des tijds dan aardewerk, metaal, glas, hout, perkament, papier of andere materialen. Dank zij een figuur, een tekst, een cijfer krijgt zo'n steen een geestelijke waarde, een boodschap toegevoegd. Stenen met een boodschap zijn getuigen van wat mensen eens belangrijk vonden.

Sprekende stenen in Lotenhulle

Ook in Lo zijn er stenen met een boodschap. Met deze tekst bedoelen we een eerste inventaris op te stellen van dergelijke stenen.

Grafstenen

Tegen de westgevel van de kerk van Lotenhulle hangen 5 grafstenen. De jongste van die grafstenen is van pastoor Remi van den Abeele, die stierf in 1935.

De grafsteen draagt zijn foto met eronder de dichterlijke tekst:

Moge ik onder de schaduwe

van uw heilig kruis

in vrede rusten, o mijn God. (1935)

De andere grafstenen zijn van Madame J.P. De Vis († 1866), Livinus Maertens en familie († 1792), Joannes Van de Voorde en familie († 1803), de kinderen van koster-onderwijzer F.K. Vanhende (midden 19de eeuw maar

het juiste jaartal kon ik niet ontcijferen) en J.F. Blomme (1852).

Met een beetje goede wil kunnen we de deels in brons, deels in arduin ontworpen gedenkplaat ter ere van de gesneuvelde Lootse soldaten en burger-slachtoffers van Wereldoorlog 14-18 ook tot de grafstenen rekenen. De bekende Gentse beeldhouwer Geo Verbanck schiep de reliëfbeelden die gegoten werden in de brongietterij Vindevogel.

Binnen in de kerk, tegen de twee achterste, massieve pijlers onder de vieringtoren zijn vijf witmarmeren grafstenen opgehangen. Tegen de rechterpilaar hangen drie grafstenen van belangrijke wereldlijke families of heren van Lotenhulle, o.a. van Joannes Maenhout († 1747), van Joseph de Caemer († 1775) en van J.F. Blomme (1852).

Tegen de linkerpijler hangen twee grafstenen van belangrijke geestelijke herders van Lotenhulle o.a. van Joannes Bays-Verleysen (1783) en van Jacobus de Schuyfelaer (1754).

De andere grafstenen, die vanouds rondom de kerk lagen of stonden, zijn in 1966 bij de verhuizing van het kerkhof naar de dodenakker in de Barelhoekstraat meeverhuisd o.a. de grafstenen van de families Hulin, Maenhout, Claerhout, Blomme en vele andere. Achteraan het nieuwe kerkhof overheerst een Kruislieveheer op een kunstmatige heuvel de andere kruisen op de graven. Het is de gezamenlijke begraafplaats van de parochieherders van Lotenhulle. In een steen onder het kruis is de tekst gebeiteld:

*Met hun kudde wachten hier
uw herders op de verrijzenis.*

Stenen met de naam van de bouwheer, de architect of het bouwjaar

Ik geloof dat het de bedoeling was, dat dergelijke stenen discreet opvielen. Daarom plaatste men ze op een niet al te opzichtige plaats in de voorgevel. Meestal zijn ze ingemetseld, laag bij de grond naast de toegangsdeur, soms boven de deur of in een topegel van het gebouw.

Wat ook opvalt is dat de meeste sprekende stenen van een andere grondstof zijn dan de rest van het gebouw (meestal van arduin).

Naast de zijingangsdeur van de westzijde van de kerk zit even boven ooghoogte een steen met de vermelding: *J. Van der Auwermeulen pastoor te Lotenhulle 1871.*

Deze steen herinnert aan de ingrijpende verbouwing, waarbij het achterste gedeelte van de kerk tussen de viering en de pastorie bijgebouwd werd onder de ambtstermijn van bovenvermelde pastoor.

Binnen in de kerk zijn er twee altaren waarvan de arduinen sokkel een in het

Latijn gebeitelde tekst bevat, die herinnert aan de bouwheren van de altaren. Op de sokkel van het O.L.Vrouw-altaar kan je lezen: *Dono dedit in honorem B.M.V. Familia Blomme-Van de Voorde.*

In de sokkel van het hoofdaltaar is tweemaal het wapenschild van de familie Hulin met de ossekop gebeiteld, gevolgd door de tekst: *Anno domini MDCCCCV hoc altare fieri fecerunt dnus Julius Hulin et dna Leonia Hulin conjuges orate pro animis.*

Rechts naast de toegangsdeur tot de huidige pastorie is eveneens een arduinen steen ingemetseld met de naam van de bouwheer pastoor H.J. Liedts en van het bouwjaar 1841. Rechts van de toegangsdeur tot de refter van de lagere school O.L.V.-Presentatie is een steen ingemetseld met de inscriptie: *H.J. Liedts 1843-1846.* Dit waren de jaren tijdens welke het klooster en de kostschool O.L.V.-Presentatie gebouwd werden.

In de top van de koorgevel van de kapel „Nood zoekt troost” langs de Padde-wegel steekt een arduinen steen met de vermelding: *Anno E. Verbure Aaltré 1873.*

In de voorgevel van de kapel van O.L.V. van Zeven Weeën langs de Steenweg op Deinze is het wapenschild van de familie Hulin tweemaal afgebeeld. In de kapel zelf lees je op de voorzijde van het altaar de tekst: *Ter Eere van O.L.V. der Zeven Weeën en tot nagedachtenis van onze beminde ouders wijlen de Heer en Mevrouw Jules Hulin de Loo, beide op dit goed overleden in het jaar MDCCCXVII.*

Onder het beeld van de O.L.V. van de Vrede van de kapel van het Kannegat is een arduinen steen aangebracht die de tekst bevat: *Maria, zeg en uw volk en bewaar het in zijn trouw 1939.*

In tal van huizen van Lo, die niet zo oud zijn, vind je een steen vermetst die de naam van de architect vermeldt o.a. *F. Claeys ing.-arch.* in het huis van Jules de Meyer in de Heirstraat, *Rita van Parijs architect* in het huis van Luc Bonami in de Lomolenstraat, *A. Dhaenens arch. Zomergem* bij Armand van Parijs in de Lokouter e.a.

In de topgevel van het woonhuis van het *Goed te Pittem* in de Pittemstraat steekt een arduinen steen met het jaartal 1886. De schuur rechts van het woonhuis heeft in de topgevel een steen met de vermelding *M.C.H. Anno 1866.* Op de achterzijde van die steen, binnen in de schuur, staat de naam *Leo Arickx* vermeld.

De hoeve van Renaat de Volder in de Bosstraat heeft in de zuidelijke topgevel een arduinen steen met het jaartal 1897. Boven de toegangsdeur van de hoeve van Roger van Wontergem langs de Kleitestraat zit een steen waarin het jaartal 1763 gebeiteld staat.

Op het *Goed te Reibroek* van Georges Lips bevindt zich een steen naast een

toegangsdeur tot de schuur, die de naam van de bouwheer J.B. Colle vermeldt en het bouwjaar 184...?

Herdenkingsstenen

Soms dient een steen om een bepaalde historische figuur of gebeurtenis blijvend te herdenken.

Zo'n steen is aangebracht tegen de voorgevel van de jongensschool van Lotenhulle. De stenen buste van Edward Corijn is een creatie van de hand van de Knesselaarse beeldhouwer G. Mestdagh. Onder het reliëfbeeld lees je de tekst:

*Edward Corijn
Lotenhulle 1857
Moline USA 1921
Belgisch consul
Hij was een vader voor
ons volk in Amerika*

Ter gelegenheid van de plechtige inwijding van de nieuwe feestzaal van Lotenhulle op 11 maart 1988 is een marmeren plaat aangebracht tegen de linkerzijmuur van de toegangshal waarin de namen gegrift zijn van de personen die bijgedragen hebben tot de realisatie van dit bouwwerk.

Een stenen uithangbord

Uithangborden van herbergen waren vroeger traditioneel uit hout vervaardigd. Lotenhulle kent echter een mooi voorbeeld van een stenen uithangbord. Herberg „*Tramstatie*” mag dan al sinds 1966 geen café meer zijn, toch prijkt de arduinen naam *Tramstatie* nog steeds fier op de voorzijde van het gebouw.

Besluit

Deze eerste inventarisatie van sprekende stenen van Lotenhulle is uiteraard onvolledig. Ik ben er zeker van dat er talrijke exemplaren zijn die ik over het hoofd gezien heb. Ik hoop dat deze eerste sprokkeling hun bestaan vlotter aan het licht zal brengen.

Dergelijke stenen zijn in hun onveranderlijkheid erfstukjes, getuigen van de typisch menselijke drang naar duurzaamheid die het altijd weer moet afleggen tegen de krachten van de vergankelijkheid.

Arnold STROBBE

„HET LAND VAN NEVELE” 1989, JAARGANG XX,
INHOUDSANALYSE

- BOLLAERT A., Een 18de eeuwse verering van de H. Anna in de kerk van Poesele, blz. 143-144.
- BOLLAERT A., Een overgrootoom in het leger van Napoleon, blz. 145-148.
- BOLLAERT A., De samenstelling van de Poeselse bevolking in 1835, blz. 215-219.
- BOLLAERT A., Sprekende stenen te St.-Martens-Lerne, blz. 296-298.
- BUYSSE R., Een Lovaert-orgel te Lemberge, blz. 67-71.
- DE RUYCK L. & DE GROOTE K., Catalogus van de bibliotheek van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”. Aanwinsten 1988, blz. (41-44).
- DE RUYCK L. & DE GROOTE K., Bibliografie van Jan Luysaert, blz. 283-286.
- HEYSE E., De heerlijkheid Hansbeke 1234-1315, blz. 48-58.
- JANSSENS A., Het Lovaert-orgel van Markegem, blz. 64-66.
- JANSSENS A., Cyriel Buysse hield van grappen, blz. 71-73.
- JANSSENS A., Industrieel erfgoed (IX): de berdzager in het Land van Nevele, blz. 34-47.
- JANSSENS A., Industrieel erfgoed (X): stoommelkerij St.-Mauritius te Nevele, blz. 91-126 en blz. 234.
- JANSSENS A., Het Nevels uitleeshuisje en zijn omroeper, blz. 220-233.
- JANSSENS A., Een vari  t  theater in openlucht te Nevele in 1888, blz. 59-63.
- JANSSENS A., Slijtersgrap te Nevele, blz. 74.
- JANSSENS A., Mensen uit ons heem (I): Dr. Jur. Juliaan Verplaetse, een groot rechtsgeleerde uit Landegem, blz. 163-177.

- JANSENS A. & LUYSSAERT J., Mensen uit ons heem (II): Bouwkundige Jozef Van den Heuvel, blz. 287-295.
- LUYSSAERT J., A. Janssens ontvangt het dokter Jozef Weyns-cremerk, blz. 309-312.
- LUYSSAERT J., Merendree in de Visitatieverslagen van Bisschop Antoon Triest, blz. 178-203.
- MARTENS A., Het fameuze voetbalseizoen 1947-1948 van V.V. Waterhoens Hansbeke, blz. 127-141.
- MARTENS A., Het klooster te Hansbeke. Een verduidelijking, blz. 299-300.
- MARTENS A., Joanna Lamme en Joanna Martens, donatrices van een zilveren ampullenschaal en ampullen aan de kerk van Hansbeke, anno 1745, blz. 235-246.
- MARTENS A., Sprekende Stenen te Hansbeke, blz. 204-214.
- MARTENS A., Grafsteden op vreemde kerkhoven van priesters uit het Land van Nevele, blz. 155-156.
- NEYT L., Gerolfswal en de oude „priesteragie” te Merendree, blz. 3-33.
- ROOSE P., Addenda bij de geschiedschrijving over de orgelmakers Lovaert, blz. 301-306.
- STROBBE A., Naar aanleiding van 20 jaar voorzitterschap: onder vier ogen met Jan Luyssaert, blz. 259-282.
- VAN DE MOORTELE J., Openbare veiling in herberg „den Beer” in 1877 te Lotenhulle, blz. 149-154.
- VAN DEN HEUVEL J.G.M., Een Brugse zwartzuster geboren te Nevele: Mary Rosa Goethals (1742-1812), blz. 142.
- VAN ELSLANDE R., De verbintenis tussen Obrecht van Westkerke en de kerkmeesters van Nevele inzake het beschilderen van een relikwiekast in 1479, blz. 307-308.
- Verslagen, blz. 79-81, 157-158, 247-249, 321-323.

Boekbeoordelingen

- DE KE A., Pierlala, Antwerpen-Amsterdam, (JANSSENS A.), blz. 316.
- GELBER L., Volkszang, August Beryngier en Alice Van Maldeghem, Oostvlaamse Zanten, 64e jrg. nr. 2, (MARTENS A.), blz. 250.
- KERCKHAERT N., Oude Oostvlaamse hoeven (deel II), Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 1988, blz. 83-85.
- MARTENS A., Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke, Heemkundige Kring „Het Land van Nevele”, 1989 (LUYSSAERT J.), blz. 313-315.
- VAN DE VOORDE H., DELSAERDT P., PERNEEL L., VERAGHTERT K., D'HOKER M., Bastille, Boerenkrijg en Tricolore. De Franse Revolutie in de Zuidelijke Nederlanden, Leuven 1989, (LUYSSAERT J.), blz. 316-320.

L. DE RUYCK en K. DE GROOTE

BIBLIOGRAFIE VAN HET LAND VAN NEVELE

Ons bestuurslid Lieven De Ruyck heeft samen met zijn echtgenote Katrien De Grootte in de voorbije maanden diverse heemkundige - en geschiedkundige tijdschriften uitgelopen en alle artikelen die betrekking hebben op ons werkgebied in de computer opgeslagen.

Deze bibliografie is een onmisbaar werkinstrument voor elkeen die niet alleen als lezer maar vooral als vorser belangstelling heeft voor het verleden, in al zijn facetten, van het Land van Nevele.

Het werk beslaat 173 bladzijden en wordt in een beperkte oplage uitgegeven. Wie een exemplaar wil kan dit bestellen door 250 fr. te storten op rekening nr. 290-7431460-20 van de Heemkundige kring „Het Land van Nevele”, Beentjesstraat 24, 9850 Nevele-Poesele met vermelding „bibliografie”.

Het werk kan ook vanaf maart 1990 bekomen worden in het Documentatiecentrum, Veldestraat 49 te Merendree (open elke eerste zondag van de maand tussen 10.30 u. en 12 uur).

HERUITGAVE VAN „HET LAND VAN NEVELE” jaargang I (1970) tot jaargang VI (1976)

Het eerste nummer van de eerste jaargang van ons tijdschrift werd op 100 exemplaren verspreid. Slechts de leden van het eerste uur zijn in het bezit van dit gestencild blad. Ondertussen is ons ledenaantal sterk aangegroeid en vele nieuwe leden bezitten niet alle jaargangen van ons tijdschrift.

Misschien wilt u ook graag uw collectie vervolledigen?
Daarom hebben we besloten de eerste zes jaargangen opnieuw uit te geven indien hiervoor voldoende belangstelling bestaat. De prijs zal uiteraard afhangen van de oplage.

Bent u geïnteresseerd, geef dan een seintje aan penningmeester André Bollaert, Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE-Merendree

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9856 AALTER-Lotenhulle

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9840 NEVELE-Landegem

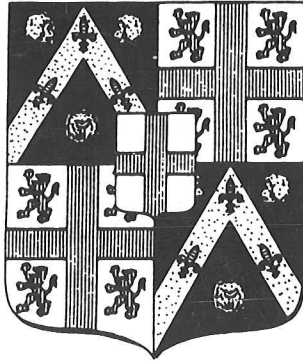
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 NEVELE-Poesele

Bestuursleden

I. BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Aalter-Poeke
Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
D. D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
D. HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
A. MARTENS, Spinnmolenplein 263, 9000 Gent
M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
G. SCHAECK, Vosselarestraat 16, 9840 Landegem
J. VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9110 Gent-St.-Amandsberg
E. VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9842 Hansbeke

HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"